

Maistrovo glas

Glasilo Zveze društev general Maister

številka 1/2014

tema številke:

**Vsebine za razpravo v Državnem svetu,
Državnem zboru, Odboru za kulturo ter
Odboru za šolstvo in šport o domoljubju**

140 let od rojstva generala Maistra

**Novi društvi v Beli krajini
in Domžalah**

**Slovenski jezik
v visokem šolstvu?**

KoDVOS

2014

ZVEZA DRUŠTEV GENERAL MAISTER, TRUBARJEVA 3, 1000 LJUBLJANA
POSTNINA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA, TISKOVINA

Kazalo

Uvodnik	3
Pomanjkanje patriotizma v slovenski narodni zavesti	4
Domoljubje v znanosti in visokem šolstvu	7
Pravna država, demokracija in domoljubje	10
Domoljubje v medijih	12
O besedi, ki je ne izgovarjam na glas	13
Šport in domoljubje	15
Jezik kot temelj domoljubja	17
Domoljubje v šolskem prostoru	19
Kam je izginilo »domoljubje«?	21
Slovenska vojska včeraj, danes in jutri	22
Državljska vzgoja – odgovornost nas vseh	24
V Kamniku in Komendi poteka razpis za 1. nagradni natečaj z naslovom Kamnik Maistrovo mesto	25
Rudolf Maister – general in pesnik	26
Domovini večno predan	27
Belokranjec Jožko Slobodnik Maistrov borec - domoljub z veliko začetnico	28
Pripombe k jeziku zakona o visokem šolstvu v Sloveniji	29
Ustanovitev Belokranjskega društva general Maister	30
Kaj je KoDVOS?	32

MAISTROV GLAS je revija, ki jo izdaja Zveza društev general Maister, Trubarjeva 3, 1000 Ljubljana, uredniški odbor: Matjaž Brojan, Mitja Meršol, Franci Svetelj, Jelka Šertel, Janko Šertel in Dušan Vodeb.

E-pošta: zvezadgm@siol.net

Naši mejniki

Mladi! Da ste pripravljeni:
meča ne dajte nikoli iz desnice,
naše pravice nikoli iz zenice!
Vranec naj zoblje osedlan,
da se kot strela do mej zaprašite
in prevalite lažnike kamnite,
ko se ukreše – vaš dan.

Bratje stražarji – pozdravljeni!

Društvo general Maister Ljubljana

Mestna občina Ljubljana

Ministrstvo za obrambo RS

Prvemu generalu Slovenske vojske, velikemu strategu in izjemni zgodovinski osebnosti v spomin ob njegovi 140. letnici rojstva in 80. letnici smrti ter iz hvaležnosti njemu in borcem za severno mejo za prispevek k udejanjanju skupne domovine Slovenije Vas Društvo general Maister Ljubljana skupaj z mestom Ljubljana in Ministrstvom za obrambo

**vabi na svečano otvoritev
razstave o generalu Maistru
in njegovih borbah za severno mejo,
ki bo v petek, dne 28. marca 2014, ob 11. uri
v Desnem atriju Mestne hiše Ljubljana
Mestni trg 1, Ljubljana**

V priložnostnem programu bodo nastopili učenci pevskega zbora in recitatorji Osnovne šole Toneta Čufarja Ljubljana ter pihalni orkester Slovenske vojske.

Po slovesni otvoritvi ste prijazno vabljeni k polaganju vencev ob spomenik generala Maistra na Trgu OF ob 12. uri, zatem pa še k polaganju vencev pred Ministrstvom za obrambo RS ob 12.30 uri.

www.zvezadgm.net

Uvodnik

Spoštovani člani Državnega sveta, spoštovani člani Odbora za šolstvo in šport, spoštovani člani Odbora za kulturo, spoštovani poslanci Državnega zbora,

v Zvezi DGM, ki je članica KoDVOS-a, smo se odločili, da bomo proslavili 140. obletnico rojstva in zabeležili 70. obletnico smrti generala Rudolfa Maistra z javnim pozivom vsem Slovencem in predstavnikom naše države, da je ogroženo domoljubje, če to opredelimo kot čustvo do svoje domovine, ki se je v dobrih dvajsetih letih naše samostojnosti ohladilo. To lahko privede tudi do ohlapnih odnosov med državljani in državo, pa tudi med državljani samimi. Če ljubiš svojo družino, svoj kraj, svoje prijatelje, seveda pa tudi svojo domovino, si pripravljen za njih narediti, kar je v tvoji moči (žrtvovati tudi življenje), ne da bi pričakoval, da boš dobili od tistih, ki jim poklanjaš svojo pripadnost in ljubezen, drugega kot ljubezen.

Za dokazovanje ljubezni do domovine so bili naši predniki pripravljene žrtvovati svoja življenja. Tako je tudi bilo, kot nas uči zgodovina našega naroda. Mnoga stoletja so bili žrtvovani naši fantje za ohranitev države, ki ni bila naša in so se vojskovali s prisilo. Šele general Maister je 19. novembra 1918 postrojil prvo slovensko vojsko, ki se je postavila v bran svoji domovini Sloveniji. Akademik Trstenjak je opisal generala Maistra kot prvega slovenskega vojaka, ki je dvignil sabljo v obrambo svoje - torej naše domovine Slovenije.

Podobno domoljubno epopejo so opravili partizani, priznanje pa zaslužijo tudi veterani iz domovinske vojne leta 1991, ko smo si pridobili tudi lastno državo Republiko Slovenijo.

Domoljubje se izkazuje na različne načine. Eden od teh je pričakovanje, kaj bomo dobili od države in kaj smo pripravljene zanj narediti. Prevladujoče vodilo delovanja nekaterih ljudi je v pridobivanju materialnega blagostanja, zato pričakujejo, da bo država naredila več zanje in pomagala, da bodo njihova naša hotenja po materialnem blagostanju zadovoljevali brezmejno. Druga plat pa je pripravljenost drugih, da bo materialni položaj države takšen, da bo v stanju opravljati jav-

ni servis v šolstvu, zdravstvu in kulturi, javnim dobrinam in vzdrževati socialni kolektiv državljanov. Ena od oblik našega odnosa do države je plačevanje davkov, s čemer se ne moremo pohvaliti. V Angliji je neplačilo davkov sramota, plačilo pa častno dejanje. Zaradi sistemskih napak vodenja države in gospodarstva ter nebrzdane ga pohlepa, goljufig in navadne kraje posameznikov na vodilnih položajih smo se znašli v materialni stiski in ne moremo vzdrževati družbenega standarda na pričakovanem nivoju, čeprav je neprimerno višji, kot je bil leta 1991. Pa vendar je domoljubni naboj danes mnogo nižji, kot je bil takrat.

Kje je torej razlog, da je ob relativno višjem materialnem položaju in družbenem standardu domovinska pripadnost popustila? Iz analize šolskih programov je opaziti, da so v učnih programih vse premalo naravnani v utrjevanje, predvsem pa seznanjanje vseh danosti, zaradi katerih smo lahko ponosni, da smo Slovenci. Naslednji vzrok obstoječega stanja je nekritično uvajanje globalizacije v naše navade, kulturo, šport, družabno življenje. V posnemanju globaliziranega sveta (predvsem Amerike) se je vrstila v naše vrednote in dnevno obnašanje strast za povečanje materialnih dobrin in ta načela so tudi v medijih, ki iz istega interesa uvajajo programe, ki so bolj popularni in donosni. Posledica tega je zanemarjanje vsega, kar je naše, saj se naprednost in modernost pokaže predvsem, če si globalen v oblačenju ali načinu življenja nasploh. Danes smo se zbrali v parlamentu z namenom, da bi ugotovili, v kolikšni meri se je v tej hiši razpravljalo in delovalo o domoljubju. Mi menimo, da je bilo tega premalo, saj so se vse preveč odvijale medstrankarske napetosti, v katerih domoljubje ni bilo v ospredju. Zaradi izrednega pomena stanja duha državljanov, torej predanosti domovini za reševanje vseh konfliktov v družbi, se obračam na vas, da negovanju in ohranjanju domoljubja posveti-

mo mnogo več pozornosti in aktivnosti. Kakšno je stanje našega duha in dejanj na področju domoljubja, bodo povedali moji sogovorniki. Kot skrbnik vsega delovanja se moram vsem zahvaliti, da vsa angažiranja tega projekta in formiranja opravljajo brezplačno - torej pro bono. Verjamem, da imate svečniki in poslanci mnoge pomembne zadolžitve, ki vam otežujejo vašo pozornost, kako delujejo veteranske in domoljubne organizacije. Z vsakoletnim zniževanjem financiranja s strani države se seveda kaže, koliko država ceni njihovo delovanje in kaj pričakuje. Apeliram na vas, da si vzamete čas tudi za skrb, kakšno je njihovo finančno stanje in ustrezno ukrepate. Z negovanjem domoljubja bomo lažje premagovali in odstranjevali mnoge nastale težave, zato je naložba v njihovo delovanje dolgoročna investicija neizmerne vrednosti.

Avtorji današnjih razprav so člani Zveze društev general Maister, ki bodo po uvodnem poročanju dr. Janka Prunka prikazali, kako je domoljubje obravnavano na posameznih področjih javnega delovanja, kje so pomanjkljivosti in kaj bi morali skupaj z vami dopolniti in narediti. Želimo vaše mnenje in predloge o podanih vsebinah kakor tudi zaključke, ki bodo osnova za naše skupno nadaljnje delovanje tako v Državnem svetu, Državnem zboru in Odboru za kulturo ter Odboru za šolstvo in šport.

Milan Lovrenčič
predsednik ZDGM

Pomanjkanje patriotizma v slovenski narodni zavesti

dr. Janko Prunk

Patriotizem je čustvo civilizirane človeštva, privzgojeno ljudem že v rani mladosti. Ko ljudje odraščajo in pogledajo preko okvirov svoje družine in svojega rodu, se začnejo zavedati širše sorodnosti svojega ljudstva in pripadnosti širši domovini. Zavedati se začno, da jim družine, rod, ljudstvo, ki prebiva oziroma domuje na nekem ozemlju, predstavlja temeljne življenjske pogoje, v katerih lahko uspevajo in se realizirajo kot ljudje. Zavedo se sorodnosti jezika-temeljnega sredstva sporazumevanja in sorodnosti širše določene človeške skupnosti. Vso to skupnost poleg človeške sorodnosti povezuje tudi ozemlje na katerem živijo, ki jim daje hrano in druge pogoje življenja, npr. obrambne in prometne povezovalne možnosti. Ljudje začno ceniti te danosti, najprej spontano z opazovanjem, doživljanjem, nato s šolsko vzgojo, z občudovanjem in nazadnje z ljubeznijo in ponosom, če vidijo lepoto in bogastvo svoje dežele in jo primerjajo z drugimi. To zaznavanje in občudovanje svoje dežele je vedno močno subjektivno. Največkrat se ljudem dozdeva lepa, kot se jim dozdeva lepa njihova mati. Lep se jim zdi domači jezik, zlasti ko ga primerjajo z drugimi jeziki, ki jih še ne znajo, domači jezik jim zveni znano, ga razumejo, razumejo njegove besede, njihove smiselne povezave in njegovo melodijo. To vse skupaj vodi ljubezen do domačega, do domovine, v kateri se počutijo najbolj zaščiteni, varni in to imenujemo patriotizem. Patriotizem so poznala že stara civilizirana ljudstva v zgodnji antiki. Za nas Evropejce so znana patriotska čustva starih Grkov-ljubezen in ponos v prvi vrsti na svoje male državnice-polise, nato širše na vso helensko jezikovno in kulturno ljudsko skupnost. Neke vrste patri-

otizma so poznali stari Rimljani in nato prebivalci srednjeveških držav-seveda v njih le višji plemiški razred, povezan z vladarjem. Preprosto kmečko ljudstvo je bilo vezano le na svoje družine in svojo ožjo okolico, kakšno dolino ali planoto.

Nove vrste patriotizem se je začel z renesanso in humanizmom, v času katerega je narodni jezik začel svoj pohod v kulturi in zavesti. Še bolj vseljusko čustvo je patriotizem postal v času razsvetljenstva, ko so v javne prostore kulturne prosvete (šolstva) in v politiko bile povabljeni ljudske množice. To se je nadaljevalo z obdobjem romantike, ki se je sicer namesto razsvetljenske usmeritve v prihodnost zelo rada obračala v preteklost. Zato je rada v njej iskala dokaze za pomembno vlogo svojega ljudstva in dežele in s tem poskušala legitimirati svoje zahteve po svoji avtonomiji in celo po samoodločbi.

Mi, sodobni Evropejci, smo dediči obeh tako imenovanih kulturnih tokov. Smo pa v zadnjih dvesto letih mnoge pozitivne elemente patriotizma razvili tudi v napačne nepatriotske, neetične in nehumanistične smeri, ki se jim reče šovinistični nacionalizem. Pravi etični nacionalizem ali domoljubje je ljubezen do svojega naroda, ki poudarja njegovo enakopravnost z drugimi. Zahteva zase avtonomijo v vseh narodnih zadevah; kot skrajno konsekvenco tudi svojo državo. To isto pa privošči oziroma dovoljuje tudi drugim narodom. Od sredine 19. stoletja pa se je med evropskimi narodi pojavil agresivni, zavojevalni in šovinistični nacionalizem, ki je povečeval svoj narod, zahteval zanj, zaradi svoje pomembnosti in preteklih zaslug, posebne privilegije in pogosto svoj šovinizem kazal nad drugimi sosednjimi, pogosto manjšimi narodi. To je izzvalo pri manjših narodih odpor

in samoobrambni refleksi. Nacionalizem velikih se je pokazal za zelo škodljivega in nevarnega za napreden, miroljuben razvoj evropskih narodov. Konkurenca in šovinizem nacionalizmov velikih evropskih narodov je vodil v oborožene spopade med njimi, katerih najhujši, najbolj neracionalen izraz sta dve svetovni vojni, ki sta Evropo pripeljali skupaj do samouničenja. K sreči so evropski narodi iz te katastrofe potegnili pravi nauk in so se v drugi polovici 20. stoletja podali na pot pomiritve, sodelovanja in sožitja, ki naj iz Evrope ustvari Kontinent miru in sožitja med narodi in blagostanje. Seveda pa tudi v tem prizadevanju za politično in gospodarsko enotnost Evrope narodi kot nosilci različnih jezikov ostajajo dejavniki najbolj prvinske osnovne kulturalizacije in bodo takšni ostali še toliko časa, kolikor bo naša civilizacija temeljila na zasnovah, kakršne sta dala humanizem in razsvetljenstvo. Torej, pri evropskih narodih, ki jih štiti tudi evropska pogodba, patriotizem ostaja močno gibalo razvoja in napredka. Seveda je danes patriotizem pri uspešnih evropskih narodih drugačen, kot je bil še pred eno generacijo. Modernizacija življenja, zmanjšana vloga

primarne družine, večja individualizacija življenja, večja lažja možnosti življenja, tehnizacija in korupterizacija, globalizacija in mobilnost prinašajo opuščanje starih elementov in predstav ter oblik patriotizma. Mnogi mladi ne dajo veliko nanj. Toda narodne elite še vedno stavijo na patriotizem, na narodne vrednote, narodni ponos in posebnosti in jih tudi javno poudarjajo. Ta narodno individualistična zavest narodnih elit vpliva v marsikateri evropski državi, da po tem uravnava svojo državno politiko. V celi vrsti držav v zadnjem času potekajo sistematične akcije za preživetje in utrjevanje patriotizma-domoljubja. V Franciji močno poudarjajo v šolah in medijih posebnosti in veličino francoske zgodovine in francoskega jezika. Od imigrantov, ki prosijo za francosko državljanstvo, zahtevajo dobro znanje francoščine in poznavanje francoske zgodovine, iz česar morajo narediti izpit. Za to so organizirani brezplačni tečaji, ki jih kandidati obiskujejo po službi. Nekaj podobnega se dogaja tudi v Nemčiji, kjer so prej dopuščali večjo multikulturno svobodo. Država je lansirala televizijsko oddajo in kulturno propagando pod naslovom »Ljubiti Nemčijo«. To slednje je namenjeno tudi nemški mladini. Podobne akcije so v Skandinaviji in na Nizozemskem, veliko pozornosti narodnemu jeziku in kulturi namenjajo zlasti manjše od evropskih držav, kot so Danska, baltske države, Grčija in Portugalska. V večini njih ljudje v anketah izražajo svoje zadovoljstvo, da živijo v svoji državi in so ponosni nanjo, čeprav gre mnogim od njih trenutno gospodarsko in ekstenzno slabo.

In kako je s patriotizmom pri Slovencih? V zgodovini, zadnjih dvesto

let, še do pred nedavnim, smo bili Slovenci zelo patriotično razpoloženi. Bili smo zvesti svojemu jeziku, ponosni nanj kot na identifikacijski dejavnik naroda. Radi smo imeli svojo deželo (kot svojo mater). Jezik in dežela sta bila temelja, na katerih smo se ohranili in razvijali vse do samostojne državnosti. Verjetno ni potrebno omenjati različnih rekel slovenskih umetnikov in narodnih sloganov, ki so govorili o ljubezni do domovine, včasih v povezavi še s kakšnim drugim simbolom. Naj omenimo le Ipavčevo pesem s konca 19. stoletja: »Bodi zdrava domovina, mili moj slovenski kraj, ti edina meni si zemeljski raj.« ali Župančičevo: »domovina, ti si kakor zdravje.« Pa če hočete Cankarjevo: »mati domovina« itd ... Domovina je bila simbol, vodilo prizadevanja, boja tudi med drugo svetovno vojno kar v obeh polih slovenskega političnega življenja: partizanskem in domobranskem.

Domovina-moja dežela Slovenija je bil slogan, s katerim smo Slovenci začrtali zadnje narodno emancipacijsko prizadevanje za svojo državo ob koncu osemdesetih let. S tem sloganom smo uspeli, Slovenijo smo vzeli v svoje roke. Uresničili smo geslo: v Sloveniji se bo razmišljalo in upravljalo po slovensko.

Ob tem je večina, ki si je želela samostojno slovensko državo kot posodo za dobrobit in razvoj slovenskega naroda, verjela, da se bo v samostojni slovenski državi razmišljalo boljše, bolj moderno, bolj humanistično, bolj svobodno in bolj sproščeno ter da se bo upravljalo bolj učinkovito in demokratično. To prepričanje je bilo tako samoumevno, da ga po osamosvojitvi sploh nismo več ponavljali, ker smo mislili, da je to *conductio sine qua non*. Bili smo prepričani, da bodo te vredno-

te in slovenska delavnost temelj, na katerem bo uspeval razvoj in napredek države, ki bo nudil največ možnosti njenim prebivalcem za blagostanje in udeležanje človeških želja in potencialov.

Izgleda pa, da je bila med Slovenci plast ljudi, ki niso veliko dali na vse te ideale, ki so namenoma zanemarjali patriotizem tudi s sloganom »Evropa zdaj«, predvsem pa s stremljenjem po pridobitvi materialnega bogastva, tudi brez ustvarjalnega dela, tudi na netransparenten in nepošten način z različnimi ekonomskimi in pravnimi triki na račun prisvajanja družbene lastnine v škodo širših plasti delovanja ljudstva. Ti mnogi od njih na vodilnih političnih in gospodarskih položajih so uspeli vzpostaviti tak pravni sistem (lahko bi ga imenovali kar brezpravni sistem), ki je lahko obšel ustavno zapoved, da je Slovenija pravna in socialna država.

Glavno vodilo teh ljudi in skupine in slojev te nepošteno kaste je bilo obogatiti in si z bogastvom kupiti blagoslov Evrope, četudi sklerotične in izkoriščevalske, kapitalistične. Nenadoma smo se pred strašanskimi brezbriznimi razmerami privatizacijske kraje Slovenci znašli brez zaščite slovenskega prava in pravosodja. Na to bo moralo pravosodje še dati odgovor. Nesreča v nesreči pa je bila, da je bila privatizacijska kasta (rajši uporabim ta izraz kot pa gospodarska elita) popolnoma gospodarsko nesposobna za delovanje v tržnem gospodarstvu. Na čelu nesposobnejšev so bili ljudje v najpomembnejšem segmentu, v bankah. Vse to nas je pripeljalo v veliko gospodarsko krizo, ki se kaže kot socialna kriza, ki je Slovenci sami ne znamo in ne zmoremo rešiti. Preti nevarnost, da nam bodo naše probleme prišli reševati tujci po svojem preudarku

www.zvezadgm.net

in s svojimi pogoji. To pa bo izguba slovenske državne suverenosti. Ne morem si predstavljati, kako bo izgledala v takšnih razmerah perspektiva slovenskega naroda.

Ne znam si predstavljati in ne vem, kaj naj rečem in kako naj se na svojem strokovnem področju in kot Slovenec in državljan postavim za poživitev slovenskega patriotizma. Med mladimi se že dvajset let zanemarja patriotska vzgoja v šolah vseh stopenj, višje gredo, bolj se

zanemarja. K temu je prišla še gospodarska kriza, ki najbolj prizadeva mladino, tudi akademsko izobraženo, da obupuje nad svojo domovino Republiko Slovenijo. Mnogi mladi brezposelni ali v neprimernih prekarnih službah se želijo izseliti iz Slovenije. Zadnja anketa med mladimi je pokazala strahotno visok odstotek mladih, ki bi želeli živeti v kakšni drugi državi in velik odstotek se jih ne bi hotel več vrniti v domovino. Takšnih je med mladimi Slovenci več

kot pri katerem koli drugem narodu. Pri mladih se prebujata zavest »kjer je dobro, tam je domovina!« Ali se naše vodstvene narodne elite zavedajo tega katastrofalnega stanja? Ali razmišljajo, kaj konkretnega storiti za spremembo le-tega? Premalo bo zganjati samo kulturno propagando in intenzivirati patriotsko vzgojo v šolah. Potrebno bo takoj poskrbeti za zaposlitev in dostojno plačilo za delo mladih. To je prva naloga države. To je temeljni nacionalni interes!

Slovenija

Tavam po gozdu dišečem
in sama sebi šepečem:

»Lepo je v deželi tej naši ...«,
ko majhen me zajček prestraši.

Ej, zajček! Postoj in poglej,
kako lepo je v deželi tej.

Poglej vse te hribe, poglej še to morje,
pojdiva zdaj skupaj gledat obzorje.

Veličina Triglava, lepota Primorja,
zasanjanost Bleda
in še človeška ribica
skrivnostnega izgleda.

Vse to je moja dežela,
igriva in lepa,
Slovenija naša, od tvojih lepot sem prevzeta.

Nika Hrušovar, 6. a
Osnovna šola Tončke Čeč, Trbovlje

Slovenija

V Sloveniji živim in tukaj si tudi ostati želim.

Kamor pogledam, vidim gore,
za njimi pa bleščeče morje.
Na Krasu najdem jame,
a gozd je najboljši zame.

Na Triglav si želim,
a se malo plezati bojim.
Zato v Postojnsko jamo hitim,
vožnje z vlakcem se veselim.

Ta čudovita dežela naša
je za vsake oči prava paša.
Tako vsaj pravi srce moje
in mislim, da tudi tvoje.

V Sloveniji živim in tukaj si tudi ostati želim.

Nika Gabrič, 6. a
Osnovna šola Tončke Čeč,
Trbovlje

Domoljubje v znanosti in visokem šolstvu

Marko Jesenšek, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru

O NEJ, SE RAZLEGA
Na dalej ti gla!
Od hriba do brega
,Slovenzam veš zhař!
Nej shlatnim pařtirjem
V ulhefe leti;
,SLOVEN,STVO POVSDIGNAT
O NEJ NJIH SBUDI!

(A. M. Slomšek)

Uvod

V elektronski izdaji Slovarja slovenskega knjižnega jezika dobimo pod iskalnim izrazom domovin 270 zadetkov v različnih geselskih člankih, samostalnik domovina se pojavi na 37 mestih, *domoljub* je 24-krat in *domoljubje* le na 3 mestih; *rodoljub* se pojavi 27-krat, *rodoljubje* pa 7-krat; *patriot* je zapisan 17-krat in *patriotizem* 9-krat. V slovenskem besedilnem korpusu Nova beseda, ki ga ureja Primož Jakopin, imajo edninske imenovalniške oblike posameznih samostalnikov naslednje pojavitve: *domovina* 2287 zadetkov, *domoljub* 221, *domoljubje* 428, *rodoljub* 190 in *rodoljubje* 61 pojavitve; *patriot* 432 zadetkov, *patriotizem* 522 zadetkov,.

Pojmovni izrazi *domoljubje*, *rodoljubje* in *patriotizem* v SSKJ-ju sicer samostojna gesla, vendar pa se v zaglavju drugih geselskih člankov pri razlagi posameznih pomenov zelo redko pojavljajo. Podatki o pojavitvi kažejo, da so bili vsi trije samostalniki v slovenskem jeziku 20. stoletja redko uporabljani, skoraj izginjajoči iz rabe jezika; enako tudi njihov pomen in zaznamovana pojmovnost, ki ni bila več aktualna oz. od uporabnikov sprejeta kot posebna vrednota na Slovenskem.

Podatki v besedilnem korpusu Nova beseda kažejo, da sta se v sodobnem slovenskem jeziku ohranili dvojnici

domoljubje in *patriotizem*, samostalnik *rodoljubje* pa se vedno bolj umika iz sodobne rabe jezika kot zastarevajoča oz. starinska ustreznica domačemu izrazu *domoljubje* oz. že prevladujoči rabi tujk *patriotizem* in predvsem *patriot* namesto *domoljub*.

Pomen samostalnikov domoljubje, rodoljubje, patriotizem

Domoljubje je v SSKJ-ju razloženo kot knjižni izraz za *ljubezen do doma, domovine*, vendar pa ima dodan kvalifikator *knjiž.*, kar pomeni, da bi naj to bila beseda ali pomen, ki se uporablja v umetnostnem in znanstvenem jeziku, v pogovornem pa »zveni nenavadno« (SSKJ 1980/Prva knjiga: str. XX). Zdi se, da so tvorci SSKJ-ja že pred skoraj 40-imi leti ugibali na način, ki je blizu današnjemu (ne) razmišljanju, (ne)razumevanju in (ne)sprejemanju *domoljubja* – celo v znanosti in visokem šolstvu ne vemo, kam in kaj bi z njim. Izraz, ki ga poznamo predvsem iz romantičnih pogledov na slovenski narod in jezik – *rodoljubje* –, je v SSKJ-ju zato pomensko razširjen na *ljubezen do (svojega) naroda, domovine*, nič pa ni zapisano, da se beseda umika iz splošne rabe, da je redka in ima danes »arhaično patino« ali je celo že mrtva, prav gotovo pa je današnjim govorcem slovenskega jezika pomensko manj jasna; verjetno celo manj kot tuja ustreznica *patriotizem*, ki so jo SSKJ-jevci razložili za *ljubezen do domovine, naroda, države*. Tri iztočnice SSKJ-ja se v pomenskih otenkih rahlo, vendar pomembno razlikujejo – vse imajo v sebi *ljubezen do domovine*, dve tudi (!) še *ljubezen do (svojega) naroda*, medtem ko nas o *ljubezni do države* obvešča le tujka *patriotizem*, slovenska ustreznica *domoljubje* pa ima na prvem mestu celo *ljubezen do doma*, [tj. do (1) prostora, hiše, kjer kdo stalno živi, od koder izhaja, (2) stavbe, urejene za določen namen, (3) kmečke hiše,

navadno z gospodarskimi poslojji, (4) posestva, domačije in (5) posvetovalnega ali zakonodajnega telesa, ki zastopa določen sloj ali ima določeno funkcijo], ne pa do domovine, sploh pa nič ne pove o narodu in državi – le dober poznavalec SSKJ-ja, slovaropisec torej, bo v pomenu (4) mogoče prepoznal tudi *domovino* (»bojevati se za dom in rod«), zavedajoč se, da je to značilno le za »slovesen slog«, kar pojasnjuje kvalifikator *vznes.*, medtem ko zmedo in nejasnost povzroča geselski članek *domovina*, v katerem je informacija, da je bila beseda nekoč rabljena tudi v pomenu *dom*, hiša, ki pa je danes v knjižnem jeziku mrtva. Zanimivo in za slovenski prostor povedno pa je, da se *ljubezen do naroda in države* izgubi pri razlagi iztočnice *patriot*, tj. *kdor ljubi domovino* (ne več pa tudi naroda in države!?), medtem ko je *domoljub* ostal, *kdor ljubi dom in domovino*, in tudi *rodoljub* je, *kdor ljubi (svoj) narod, domovino*.

Rahla razlika je prisotna tudi v Pleteršnikovem slovarju, ki razlaga obe (!) besedi za novoknjižni, tj. za taki, ki sta se pojavili v knjigah in časopisih »novejše dobe«, besedi pa povzema tudi po Cigaletovem in Janežičevem slovarju: besedo *domoljubje* razlaga z nemškima ustreznicama *die Vaterlandsliebe, der Patriotismus*; iztočnico *rodoljubje* pa z *die Liebe zur Nation*,

der *Patriotismus*. Tujka *patriotizem* pa mu je sinonim za nemško *der Patriotismus* in slovensko *domoljubje, rodoljubje*.

V drugem slovenskem normativnem priročniku, Slovenskem pravopisu, je *patriotizem* sinonim za *rodoljubje, domoljubje* (kot je *patriot* pomenska ustreznica za *rodoljub, domoljub*, pri obeh geslih pa sta navedeni besedni zvezi, ki opozarjata na slovenstvo: *slovenski rodoljub, slovenski domoljub*) s pomembnima razlagama v zaglavju, ki splošno pomensko uvrščata oba pojmovna samostalnika v pomensko polje, vrednostno najbolj natančno določeno z vzgojnim (*vzgajati mladino v rodoljubju*) in moralnim (*iskreno domoljubje*) pomenskim odtokom.

Besedotvorno sta *domoljubje* in *rodoljubje* (*domoljub, rodoljub*) zloženci iz samostalnikov *dom, rod* in pridevnika *ljub*, etimološko torej *ljubiti prebivališče, domovino; (so) rod(stvo), družino, narod*; iz Bezlajevega in Snojevega etimološkega slovarja je *domoljubje* mogoče povezati z *domom, domovino, domačnostjo*, podobno kot *rodoljubje* z *rodom, narodom, izvorom, uspehom, napredkom, ugodnostjo*. Prav etimologija obeh besed kaže na skupno presečišče pomena, ki ga imata danes oba izraza: *slaviti domovino, narod; graditi, pospeševati, oplajati, množiti, večati, kar je zgrajeno* (*narod in domovino torej*). Žal pa je tako le v slovarjih!

Prevrednotenje vrednot in vlo-ga slovenskih univerz

Prevrednotenje vrednot, ki jih določajo (etimološki) pomeni slovenskih besed *dom, rod in ljub(iti)*, je tako nasilno poseglo v našo stvarnost, da so prednost dobile nove, drugačne družbene, osebne, estetske in moralne nevrednote, pripadnost (da ne pišem: ljubezen) svojemu narodu, ki bi morala biti neizgubljiva vrednota, pa se je izgubila v poplavi vsakodnevnih izrazito negativnih informacij, ki so nam posredovane preko medijev. Izgublamo tudi domovinski čut, saj v državi ni več prisoten domovinski princip. V Slo-

veniji smo pozabili, katera pravila nam morajo določati skladnost človekovih in družbenih predstav o najvišjih (moralnih) vrednotah našega naroda. Privatizacije, lastninjenje, divji prehod iz eno- v večstrankarski politični sistem in vse, kar je na Slovenskem povezano s »politiko« in politikanstvom na prehodu drugega v tretje tisočletje, je zbrisalo mejo med pravimi in navideznimi vrednotami zlasti v našem javnem življenju, s tem pa tudi v znanosti in visokem šolstvu, ki bi ob skorumpirani slovenski politiki morali zagovarjati in gojiti resnične in nedotakljive (moralne) vrednote slovenske države. Zablodela bolonjska reforma našega visokega šolstva je, žal, odraz razmer, v katere nas je pahnila »politika« – namesto da bi v izobraževanju in posredovanju znanja sledili najboljšim evropskim univerzam, smo se izgubili v (pod)povprečnosti, administriranju in sklicevanju na »demokracijo«; to pa omogoča, da na naših fakultetah vedrijo nesposobni raziskovalci in pedagogi, ki svoje neznanje in nevrednote uspešno prikrivajo z načinom nedela, prevzetega iz nenačelnega in koristoljubnega političnega delovanja naše brezglave politike. Prenasjanje takega načina dela v slovensko visoko šolstvo je v nasprotju z vrednotami, ki jih priznava in jim sledi urejen mednarodni univerzitetni prostor.

Na slovenskih univerzah se mladine ne uči ljubezni do domovine, študentom kot da se ne spodobi (pa je še kako potrebno!) gojiti tega čuta. V študijskih programih ni prostora za domovinsko vzgojo, prav tako nimamo predmetov, v katere bi lahko primerno vključevali »ljubav do domovine« (tako starinsko in nesodobno se sliši!), čeprav imajo številne evropske univerze za tako domoljubje veliko posluha in ponujajo te vsebine npr. pri predmetu, ki bi ga lahko mi imenovali Slovenska civilizacija. Nekaj malega lahko o takih temah zvedo (po iniciativi posameznih profesorjev) le študenti humanistike v okviru npr. književnega ali jezikovnega pouka ali na (pre)redko

tako zastavljenih družboslovnih predavanjih, ki bi že po definiciji morala biti domoljubno usmerjena. Samo mimogrede: v slovenskem Pravnem terminološkem slovarju sploh ni geselskih člankov *domoljub* ali *rodoljub* oz. ustreznih izpeljank. V slovenskem Frazološkem slovarju prav tako ne, niti *domovine*, čeprav se tam najmeta npr. *banana država* in *država tisočernih jezer*. Zakaj bi to pričakovali na tehniki, naravoslovju, matematiki...?

Namesto da bi na slovenski univerzah začeli spodbujati take vrednote, se kot slaba šala pojavljajo zahteve po zamenjavi slovenskega učnega jezika s tujim, pri čemer je tuji jezik praktično ves čas sinonim za angleščino. Zaradi prijaznosti do tujih študentov!? Kako, ko pa nismo prijazni niti do naših slovenskih študentov – ne znamo jih naučiti slovenske domoljubne davorije, pa bi jim radi predavali v angleščini! Slovenski profesor naj bi predaval slovenskemu študentu na slovenski univerzi v neslovenskem jeziku! Prosim!?! To je v nebo vpijoča neumnost, abotnost, ki ji ni primere! S tem ne bomo dvignili kakovosti našega visokega šolstva, pač pa ga bomo pahnili v še globlji propad. Temu so se v preteklosti že odpovedali Nemci, ko so se rektorji osmih najboljših univerz (med njimi tudi tehnično-naravoslovne) dogovorili, da mora biti učni jezik na njihovih univerzah materinščina – ugotovili so, da se s tujejezičnim predavanjem niža sporočilnost in obvestilnost oz. nacionalni značaj njihovega visokega šolstva; (učni) jezik kot (najbolj) pomemben element državnosti je namreč temeljni nosilec domoljubnih in domovinskih vrednot, ki so značilna za Evropsko zvezo in zapisana v njenih temeljnih listinah (tudi jezikovna enakopravnost vseh uradnih jezikov EZ-ja). Ni res in ni realno, da bodo na naše univerze v večjem številu prihajali tuji študenti, če bomo imeli predavanja v angleščini, bomo pa s tem naredili dolgoročno škodo našemu jeziku, ki

se je kot enakopraven evropski jezik potrdil ne s Trubarjem ali Svetokriškim ali Kopitarjem ali Prešernom, ampak šele z Miklošičem in prevodom Občedržavljskega zakonika v slovenščino – takrat je naš jezik razvil še zadnjo funkcijsko zvrst, tj. znanstveni in strokovni jezik, postal je tudi funkcijsko zvrstno popoln, štiričlenski. Izginjanje slovenskega učnega jezika iz naših visokošolskih predavalnic bi tako pomenila začetek konca našega jezika, njegovo funkcijsko nepopolnost in ponovno izginjanje iz javnega življenja v zasebne sporazumevalne okvire. Tako zapiranje v družinske kroge bi slovenščino omejilo zgolj na praktično-sporazumevalno sporočanje, to pa bi v globalnem svetu pomenilo tudi njeno izginjanje in njen konec. Le z veliko mero pravega razumevanja in z drugačnim razmišljanjem tistih, ki nespametno zagovarjajo in zahtevajo nadomestni angleški jezik na naših univerzah, bomo tak scenarij lahko preprečili. Namesto angleških predavanj pa je potrebno na naših univerzah akreditirati take učne programe, ki bodo vsem študentom ponujali razmislek o domoljubju in spoznavanje vrednot, ki so povezane z našim odnosom do slovenskega jezika, naroda in domovine. Sodobne nevrednote, ki priznavajo le vladavino prava in dobiček, so tako poplitvile naša odnos do slovenstva, da je to lahko že znak za alarm. Zakaj se npr. ameriški športniki najbolje znajdejo v najbolj odločilnih trenutkih (npr. na olimpijskih igrah) in zakaj naši za podobne dosežke potrebujejo veliko več pomoči športnih psihologov ali pa so prepuščeni naključjem? Na to nam lahko najbolje odgovorijo naši športniki sami, ki so se v odločilnih trenutkih znašli v povsem drugačnem položaju kot npr. ameriški – pomanjkanje domoljubja in domovinskega čuta, spoznanje, da predstavljaš ponosen, pomemben, vpliven narod, ki stoji za teboj, ki diha s teboj, ki ima svojo zgodovino, iz katere črpamo moč, ki nam omogoča po Trubarjevo »stati inu obstati«, splet okoliščin, psiho-

logije, duhovne moči in energije, ki črpa iz domovinske tradicije in zavesti, da pripadamo pomembnemu narodu..., vse to potrebuje vrhunski športnik, da se mu v odločilnem trenutku ne zatrese roka, da iztisne iz sebe še nekaj več, kar ga pripelje na Olimp. Dolgotrajna, sistematična in pravilno načrtovana ter vodena domovinska vzgoja lahko v odločilnem trenutku naredi iz dveh enakovrednih tekmovalcev zmagovalca in poraženca. Koliko naših športnikov si lahko v takih trenutkih pomaga z domoljubjem? Koliko jih lahko s hipno asociacijo poveže pridevnik *domovinski* s samostalnikom *vzgoja* v besedno zvezo *domovinska vzgoja*? Verjetno je veliko več Slovencev, ki sploh ne vedo, kaj bi naj taka vzgoja prinašala, zakaj je tako pomembna in kako naj poteka (žal pa je danes preveč takih, ki nimajo več *domovinskega čuta*, ne poznajo *domovinskih pesmi* (ali pa jih nočejo poznati, ker jih povezujejo le z dogodki iz polpretekle zgodovine), sklicujejo se le na *domovinske pravice*, na dolžnosti pa pozabljajo, ker živimo v državi, ki ji ne gre dobro in je v njej premočno prisoten duh *domovinske vojne*, skoraj povsem pa se je izgubila pomembna vrednota sodobnega sveta, tj. *domovinska ljubezen*. Kdo, če ne univerza, nam bo znal ponovno prebuditi našo domoljubnost in jo prepoznavati od kralja Sama, kneza Koclja in Brižinskih spomenikov naprej v slovenskem »duševnem profilu«, ki ga določajo mnogi premalo znani Slovenci (npr. Trubar, Valvazor, Prešeren, Vega, Miklošič, Plečnik, Stefan, Puh, Potočnik Noordung, Gerbec, Maister, Žižek, Ivana Kobilica, Dubravka Tomšič Srebotnjak, Lara Bohinc, Irena Grafenauer, Ivo Boscarol, Daneu, Štukelj, Cerar, Ansambel bratov Avsenik, Bojan Križaj, Primož Peterka, Petra Majdič, Tina Maze, Peter Prevc... in številni, ki jih ni mogoče vseh naštetih, a so za slovensko narodnostno samozavest še kako pomembni).

Skregano s slovenskim domoljubjem je tudi prepričanje številnih slovenskih znanstvenikov in raziskovalcev,

ki prisegajo na objave v angleškem jeziku, češ da so le tako dostopni svetovni javnosti. Tudi tukaj ne gre meriti vsega z enakimi vatli, saj se objave s področja humanistike, družboslovja, naravoslovja, matematike, tehnike..., med seboj močno razlikujejo in so jezikovno neprimerljive. Pri tem bi morala posredovati država in omogočiti redno izhajanje domačih znanstvenih revij in časopisov, v katerih se bo razvijala ustrezna slovenska terminologija. Verjetno je bolj smiselno kot prevajanje slovenskih knjig in razprav v angleščino vlagati denar v razvoj t. i. prevajalskih tehnologij, ki bodo verjetno že v kratkem omogočile pisanje v maternem jeziku in učinkovito strojno prevajanje v želene druge jezike. Vsa zemlja ne bo nikoli imela enega jezika, babilonska zmešnjava (jezikovna raznolikost) je dejstvo, ki se ga zaveda tudi Evropska zveza.

Zaključek

Slomšek se je v 19. stoletju vprašal: »Prelepa domovina, kdo bi tebe ne ljubil?« V 21. stoletju nihče ne zahteva svete ljubezni do domovine, potrebno pa se je zavedati dolžnosti do domovine in delati za njeno dobrobit, saj bodo tako ponovno zagotovljeni pogoji za dober razvoj države Slovenije, v kateri se bomo vsi dobro počutili in bomo v njej dobro živeli – danes, žal, ni tako, zato se je potrebno vrniti k pravi vrednotam, spodbujati domoljubje in pravi odnos do slovenskega jezika in slovenske države. »Stvar, ki nam naj draga in ljuba bo, kakor naše svetlo oko, je naša slovenska domovina – naša beseda materna« (A. M. Slomšek). Naj bo tako, kot je zapisal Slomšek in naj nam tak odnos do domovine ponovno pomaga zgraditi razumevanje humorne izjave, ki jo je pred devetdesetimi leti o slovenski domovini izrekel skozi usta »rodoljuba« Nika Počivalnika slovenski humorist in satirik Fran Milčinski: »O domovina, ti si kakor kipeči mošt, slajša si od medu, ali črevesa bole po tebi. O, domovina, ti si kakor nov škorenj: lepa si za oko, ali prizadevaš bolečine! O domovina, ti si – ti si – kar koli, kakor koli!«

Viri in literatura

France Bezlaj, 1976: Etimološki slovar slovenskega jezika. A–J. Ljubljana: SAZU, Mladinska knjiga.

France Bezlaj, 1982: Etimološki slovar slovenskega jezika. K–O. Ljubljana: SAZU, Mladinska knjiga.

France Bezlaj, 1995: Etimološki slovar slovenskega jezika. P–S. Ljubljana: SAZU, ZRC SAZU, Mladinska knjiga.

Janez Keber, 2011: Slovar slovenskih frazemov. Ljubljana: ZRC.

Tine Debeljak, 1939: Anton Martin Slomšek. Knjiga njegovih misli in življenja. Ljubljana: Založba Tabor.

Marko Jesenšek, 2011: The problems of Slovene as a so-called »small language« in the European Union and European Scientific Area. V: Agnieszka Benkowska-Kopczyk (ur.), Challenges

for foreign philologies. Part 1, The Bologna process and new curricula. Bielsko-Biata: ATH, 126–137.

Marko Jesenšek, 2009: Slovenski jezik in Evropska zveza. Slavia Centralis, letn. 2, št. 2, 7–23.

Marko Jesenšek, 2006: International cooperation, international programs - a precondition for human resource development in the European knowledge-based society. V: Lučka Lorber (ur.): The role of universities and the competitiveness of the Danube region = Vloga univerz in konkurenčnost podonavske regije. Maribor: Danube Rectors' Conference: University, 205–214.

Marko Jesenšek, 2001: Slovenščina danes. V: Emil Tokarz (ur.). Słowiańszczyzna w kontekście przemian Europy końca XX wieku : język - tradycja - kultura. Katowice:

Śląsk, 169–178.

Fran Milčinski, 1923: Dvanajst kratkočasnih zgodbic (Splošna knjižnica, 21). Ljubljana: Zvezna tiskarna in knjigarna.

Marko Snoj, 2003: Slovenski etimološki slovar. Ljubljana: Modrijan.

Maks Pleteršnik, 1895: Slovensko-nemški slovar. Prvi del, A–O. Drugi del, P–Ž. Ljubljana: Knezoškofijstvo.

SSKJ I–V, 1980–1995: Slovar slovenskega knjižnega jezika. I.–V. Ljubljana: SAZU.

Jože Toporišič, 1992: Enciklopedija slovenskega jezika. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Jože Toporišič (ur.), 2001: Slovenski pravopis. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.

Pravna država, demokracija in domoljubje

Lojze Ude

Gotovo je domoljubje povezano predvsem z državo, njenim ozemljem, prebivalstvom oziroma narodom, njegovo kulturo in jezikom, manj z državno in družbeno ureditvijo in stanjem demokratičnih odnosov.

Slovenija je v bistvu nacionalno dokaj celovita država, saj sta obe avtohtoni manjšini (madžarska in italijanska) sorazmerno maloštevilni, uživata pa naravnost zgledno varstvo. Ni države, ki bi že v ustavi ali zakonodaji priznavala tako stopnjo varstva kot Ustava RS, ki že v 61. členu prizna-

va vsakomur pravico do izražanja pripadnosti k svojemu narodu ali narodni skupnosti in pravico, da goji svojo kulturo ter uporablja svoj jezik in pisavo, v 64. členu pa priznava posebne pravice avtohtoni italijanski in madžarski narodni skupnosti, v tem okviru pa poleg klasičnih pravic manjšin, kot je na primer pravica do izobraževanja v svojem jeziku in tudi politične pravice do ustanavljanja svojih samoupravnih skupnosti ter celo pravico do neposrednega zastopstva v predstaviških organih lokalne samouprave (občinskih svetih) in v državnem zboru.

Ker je slovenski narod ustanovil svojo državo (najprej povezano v federalno državo, nato pa svojo samostojno državo) razmeroma pozno, se je seveda domoljubje v začetku izživljalo predvsem v obliki izražanja pripadnosti k slovenskemu narodu, pri uporabi slovenskega jezika in uveljavljanju zahtev za uporabo slovenskega jezika v šolstvu in državnimi organi.

Odločilno vlogo za oblikovanje slovenskega naroda je stoletja odigrale

predvsem kultura. Čeprav govorim o državi kot pravni tvorbi, ni nobenega dvoma, da moram poudariti vloga kulture, še posebej književnosti, pri nastajanju in vse globljem pojmovanju pripadnosti k slovenskemu narodu. Začetnik slovenske književnosti Primož Trubar, ki je vsem Slovencem namenil že prvi knjigi Katekizem in Abecednik, je imel predvsem namen naučiti Slovence brati in pisati. Obravnaval pa je Slovence kot narod. Kot da bi slovenski kulturi že on namenil posebno vlogo, ki jo je pri oblikovanju slovenskega naroda in države imela skozi stoletja in bi jo morala imeti še danes. Pesem našega največjega pesnika Franceta Prešerna je sedaj slovenska himna, slovenski pisatelji in pesniki (na primer Ivan Cankar) pa so ob koncu devetnajstega stoletja in celo dvajseto stoletje tudi politično delovali tako za uveljavitev pravic slovenskega naroda kot za ustanovitev slovenske države. Tudi med drugo svetovno vojno so pozivali Slovence k uporabi proti oku-

patorju. Spomnimo se pesmi Otona Župančiča Veš poet svoj dolg... Tudi v federativni Jugoslaviji so vedno stali na okopih obrambe pred poskusi centraliziranja države, posebej s strani velikosrbskih nacionalistov. Tako so se na primer prvi uprli zahtevam za uvedbo skupnih jeder v izobraževalne programe v vsej Jugoslaviji, v katerih je bilo namenjeno vsakemu od narodov zlasti pri zgodovini in zemljepisih toliko prostora, kolikor odstotkov so pripadniki naroda predstavljali v skupnem prebivalstvu federalne države. Spomnimo se tako imenovane pisateljske ustave iz aprila leta 1988, t.j. ustave samostojne slovenske države. Pesnik Tone Pavček je na Kongresnem trgu v Ljubljani leta 1989 prebral Majniško deklaracijo, ki v prvi točki vsebuje odločitev živeti v suvereni državi slovenskega naroda, ki se bo samostojno odločal o povezavah z južnoslovanskimi in drugimi narodi prenovljene Evrope. Žal književniki in drugi kulturniki sedaj nimajo možnosti in morebiti tudi ne želje vplivati na stališča naše države v Evropski uniji in NATO paktu. Kot da bi bilo prizadevanje za uveljavljanje interesov slovenskega naroda sedaj nepotrebno.

Naša država je torej najprej dobivala svojo vsebino z oblikovanjem slovenskega naroda. Kasneje pa so naši predniki začeli tudi politično delovati. Seveda nimam ne ambicij ne dovolj znanja, da bi orisal in zlasti ocenil vsa ključna dogajanja in odločujoče činitelje. Zato le nekaj utrinkov. Med prvo svetovno vojno ja na primer dr. Anton Korošec prebral maja 1917. leta v dunajskem parlamentu Majniško deklaracijo, ki vsebuje tudi izjavo, da poslanci, združeni v Jugoslovanskem klubu zahtevajo na temelju narodnega načela in hrvaškega državnega prava, naj se vsa ozemlja monarhije, v katerih prebivajo Slovenci, Hrvati in Srbi združijo pod žezlom habsburško-lotarinške dinastije v samostojno državno telo. Po prvi svetovni vojni smo Slovenci po kratki epizodi, ki jo je predstavljala Država Sloven-

cev, Hrvatov in Srbov s središčem v Zagrebu, živeli najprej v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, po uvedbi diktature s strani kralja Aleksandra v letu 1929 pa v Kraljevini Jugoslaviji, ki je bila razdeljena na banovine. Živeli smo torej v unitarni državi. Poleg tega smo po prvi svetovni vojni izgubili na plebiscitu Koroško, z rapalsko pogodbo pa tudi Goriško, Trst, Istro in del Notranjske.

Ex factis ius oritur. Tudi dejansko obvladovanje ozemelj je podlaga za nastanek države in utrjevanje domoljubja. Zaradi tega so pomembne tudi vojaške akcije, ki posredno ali neposredno želijo oblikovati državno ozemlje. Že med prvo svetovno vojno so znani upori slovenskih vojaških enot v avstroogrski vojski, zlasti upor v Judenburgu. Po prvi svetovni vojni so slovenski prostovoljci pod vodstvom stotnika Alfreda Lavriča in poročnika Franja Malgaja zavzeli del Koroške. General in pesnik Rudolf Maister pa je s svojo vojsko zasedel Maribor in rešil za kasnejšo državo Štajersko Podravje. Med drugo svetovno vojno je slovenska narodnoosvobodilna vojska izvrševala oblast na osvobojenem ozemlju in se upirala močni italijanski in nemški okupatorski vojski. Uspehi in žrtve partizanskega boja so ustvarjale slovensko državnost in obenem utrjevale domoljubnost Slovencev. Po drugi svetovni vojni smo živeli ponovno v Jugoslaviji, vendar tokrat organizirani kot federaciji. Zlasti po sprejemu zvezne in republiških ustav v letu 1974 je imela republika nekatere ključna državna obeležja. Ko pa je začel svoj pohod velikosrbski nacionalizem, se je Slovenija odločila za samostojno pot. Tako je vsebovala zlasti 57. številka Nove Revije iz februarja 1987 slovenski nacionalni program, ki je temeljil na oblikovanju samostojne države, ki se nato svobodno povezuje z drugimi narodi in državami. Taka je tudi vsebina Majniške deklaracije iz leta 1989. Na plebiscitu 23. decembra 1990 se je 88,5% vseh glasovalnih

upravičencev odločilo za samostojno in neodvisno Slovenijo, 25. junija 1991 pa je slovenska skupščina sprejela Temeljno ustavno listino o samostojni in neodvisni republiki Sloveniji. Po osamosvojitvi Slovenije v letu 1991 pa sta dobro organizirani policija in teritorialna obramba preprečila JLA v učinkoviti in zaradi tega tudi kratkotrajni vojni ohranitev zvezne oblasti v novi državi - obranili sta novo samostojno državo.

Glavni pobudnik za vse to dogajanje v zvezi z osamosvajanjem je bil nedvomno DEMOS, prva koalicija demokratično izvoljenih strank, ki so nastale kot opozicija ZKS v letih 1989-1990. Pomembno vlogo pri prebujanju slovenske nacionalne zavesti je imel tudi odbor za varstvo človekovih pravic, ki je bil ustanovljen ob aretaciji in kazenskemu postopku proti četverici, ki naj bi izdajali vojaške skrivnosti. Osamosvojitveno gibanje pa so podprli in pri njem aktivno sodelovali tudi člani ZK. Slovenska oblast je preprečila pohod Miloševičevih »mitingašev« v Ljubljano. Zlasti pomemben je tudi odhod slovenske delegacije s XIV. kongresa ZKJ, ko je bila preglasovana tako glede vprašanja demokratičnega centralizma kot tudi pri sprejemanju deklaracije o človekovih temeljnih pravicah in svoboščinah.

Pravna država je posredno tudi podlaga domoljubju, saj ni nobenega dvoma, da ljudje zaupajo državi, v kateri uživajo učinkovito varstvo svojih pravic in obenem trudi socialno varnost. Prav zaradi nizke stopnje socialne varnosti se krha zaupanje državljanov in vseh prebivalcev v novo državo. Mislim, da lahko govorimo zlasti zaradi nizke stopnje socialne varnosti o upadanju patriotizma, saj marsikdo reče, »kaj nam pa nova država sploh nudi, kaj imamo od nje, v čem nam je bolje«.

Včasih se domoljubje tudi izrodi, tako da pride do izraza tudi negativna stran patriotizma, celo šovinizem. Tudi v Sloveniji se je to pokazalo pri urejanju položaja nekaterih deprevi-

ligriranih in marginalnih skupin, kot so izbrisani in azilanti. Odnos do njih nekateri oblikujejo na podlagi agresivnega nacionalizma in z domoljubnimi argumenti opravičujejo svoj deskriminatoren odnos do teh skupin. Žal je to pojav, ki ga lahko spremljamo tudi v vseh drugih državah, ki se rade sklicujejo na vladavino prava in pravno državo. »Pravna država za nas, za druge posebna ureditev, ki varuje večino«.

Stopnja demokratičnosti družbenih odnosov je prav tako pri oblikovanju in izživljanju domoljubja v ozadju. Očitno družba tudi v demokratičnih državah še ni na ravni, da bi svoj patriotizem izživljala le z razvijanjem demokratičnih odnosov med ljudmi. Obrnjeno! Velikokrat je prav lažno domoljubje podlaga za zahtevo po prevladi večine, včasih pa zaradi domoljubja države tudi omejujejo človekove pravice in svoboščine (primer ZDA po

terorističnem napadu v letu 2001). V totalitarnih državah pa je patriotizem celo glavno sredstvo za ohranjanje diktature in za »obrambo« režimov pred škodljivimi vplivi iz tujine.

Ljubim državo, ker v njej uživajo vsi prebivalci enake človekove pravice in svoboščine, ker jim je zagotovljena socialna varnost in ker so njihove pravice tudi učinkovito varovane. To je pravo domoljubje, do katerega se moramo še dokopati.

Domoljubje v medijih

Aleks Štakul

Zastavlja se vprašanje, kako meriti odnos medijev do domoljubja in kakšna naj bo pri tem njihova vloga. Poglobljenih resnih raziskav in študij ni na voljo razen sprotnega kronološkega pregleda vsega tistega, kar mediji, tako tiskani kot tudi elektronski, priložnostno objavijo ob posameznih tako imenovanih domoljubnih dogodkih v slovenski družbi. Večji del gre za poročanje z raznih državnih proslav in spominskega obeleževanja pomembnejših zgodovinskih dogodkov iz obdobja generala Maistra in borcev za severno mejo, zgodovinske bitke na soški fronti in iz časa 1. svetovne vojne kot tudi NOB in deset dnevne osamosvojitvene vojne. Vendar je odnos do domovine in domoljubja

veliko več kot le beleženje priložnostnih dogodkov. Strinjam se namreč s tistimi, ki pravijo, da domovino moraš čutiti v sebi in podobno je z domoljubjem.

Prav mediji so bili tisti, ki so 80-ih letih pogumno odpirali različne teme, s katerimi so dali pomemben prispevek k prizadevanjem za osamosvojitve Slovenije. Prav tako so opravili pomembno informativno in domoljubno vlogo v času desetdnevne vojne vse do mednarodnega priznanja Slovenije kot samostojne, neodvisne in suverene države. Ob tem je upravičeno vprašanje, koliko v vsakdanjem življenju ponujajo mediji bralcem, poslušalcem in gledalcem, torej širokemu občinstvu in javnosti, podobo realnosti. Ali gre res vedno samo za čist prenos informacij in so torej svojevrstno ogledalo časa in vrednot, ki v določenem obdobju veljajo za javno sprejemljive. Kajti skupaj z družbenimi spremembami se spreminjajo tudi mediji. Ne samo, da so čedalje tehnološko bolj izpopolnjeni in z multimedijem načinom dela hitrejši, ampak tudi aktualnejši. Seveda se samo po sebi zastavlja vprašanje, koliko je v današnji družbi in vedenju vplivnih politikov, ki oblikujejo javno mnenje in vrednote, še ostankov nekdanjega socialističnega sistema in koliko se v vsakdanjem življenju odražajo

povsem nove vrednote, ki se jim tudi mediji ne morejo izogniti. Pripadnost domovini in domoljubje, ki sta bila v prejšnjem sistemu na prvem mestu, so nadomestila vprašanja tržne bitke za preživetje, finančna in gospodarska privzajanja družbenega premoženja, partokracija, egoizem, zabava, pohlep, užitek, brezperspektivnost mladih generacij in pomanjkanje dolgoročne vizije ter strategije nadaljnega razvoja slovenske družbe.

V takih razmerah tudi v medijih prevladajo povsem druge teme, kot pa sta odnos državljanov do domovine in domoljubje.

Mediji so, kot je znano, zrcalo družbe. Zato imamo take medije, kot je družba, znotraj katere delujejo. Vprašanje pa je, koliko so pri tem verodostojni in zaupanja vredni ter najpomembnejši neodvisni vir informacij in interpretacij in koliko so pri opravljanju svojega poslanstva tudi odgovorni. V čigavem interesu delujejo: v interesu politikov, lastnikov ali javnosti? V kolikšni meri lahko govorimo o njihovi odgovornosti, če so pod stalnim pritiskom nosilcev politične ali gospodarske moči ali pa če so celo nekateri sami postali njihov sestavni del. Ali v takih okoliščinah lahko varujejo interese najširše javnosti in opravljajo funkcijo »četrte veje oblasti«? Če temu ni

tako, ne morejo biti niti neodvisni in niti profesionalni. Žal je ob družbenih spremembah pogubno prevladala logika ustvarjanja dobička, kar pa ne more veljati za nacionalni medij, kot sta radio in televizija, v korist novodobnih in ideološko različno obarvanih medijskih lastnikov.

Pred več kot dobrim desetletjem so bile pobude s strani nacionalne RTV, kako z interaktivnim in multi-medijskim pristopom dati dodano

vrednost bogatemu televizijskemu in radijskemu arhivu, ki bi lahko bil odplačno in neodplačno dosegljiv tako širokemu občinstvu kot tudi potrebam vzgojno izobraževalnega procesa v osnovnem, srednjem in visokošolskem študiju. Več kot od pogovorov z ustreznimi »levimi« ali »desnimi« vladnimi ministri, ki so izražali takemu pomembnemu projektu podporo, se prav nič ni premaknilo, ko so trčili ob vprašanje,

kdo in koliko je v državi pripravljen nameniti finančna sredstva za zahtevno digitalizacijo največje kulturne, izobraževalne in zgodovinske dediščine slovenske preteklosti in sedanjosti. Med njimi so tudi vsebine, ki bi lahko pomembno prispevale državljski vzgoji pripadnosti do domovine. Da različnih možnosti obdelave tovrstnih tem v različnih oddajah iz sedanjega časa niti ne omenjam.

O besedi, ki je ne izgovarjam na glas

Miran Zupanič

Kar nekaj je besed, ki jih redko ali nikoli ne izgovorim. Domoljubje je ena od njih. Preveč moj je ta občutek pripadnosti in povezanosti z vsem, kar imam rad, da bi ga delil s svetom. Mogoče je to sramežljivost, mogoče sebičnost. Seveda pa ne oporekam tistim, ki svoje občutje oznanjajo na glas.

Domovina je več kot griči s cerkvami, več od vinogradov, gradov, planin, jezer, več kot morje in nebo. Domovina je več od knjig, filmov in predstav, več od pesmi. Ampak, domovina je tudi vse to.

Domovina je več od naše preteklosti, podložniške in krvave. Ampak, domovina je tudi preteklost. Cesarstva, kraljestva in diktature so izginile, mi smo še tu. Kot dejstvo, ki lahko mine.

Domovina je več od sedanjosti. Čeprav je tudi sedanjost. Bolj sprti in razdvojeni še nismo bili nikoli. Sile, ki nas povezujejo, niso nikoli bile šibkejše. Sile, ki razdvajajo, niso nikoli bile močnejše. Bliže izginotju nismo bili niti takrat, ko so nas vodili med janičarje, v taborišča, izseljenstva.

Domovina je več od prihodnosti. Ampak, domovina je tudi prihodnost. Ki umira že danes. Potihem upam, da jo še lahko oživimo, če spremenimo sedanjost. Gospod, ki ga spoštujem, pravi, da smo »umetniki fajn ljudje«, od drugih pa nas loči to, da nimamo stika z resnič-

nostjo. Upam, da se spoštovani gospod vsaj v tem primeru moti. Kajti če je misel, da sedanjost lahko spremenimo na bolje, samo še umetniškova blodnja, potem je z nami nepreklicno konec.

Domovina je občutek pripadanja. Del moje domovine je zato glasba Boba Marleya, U2, E.K.V., Mahlerja in mnogih drugih. Moja domovina so filmi Angelopoulou, Kubricka, Ozuja in mnogih drugih. Romani Dostojevskega, Vonneguta in mnogih drugih. Moja domovina sega čez meje kulture, ki ji pripadam, in časa, v katerem živim. V njej vlada strpnost do najrazličnejših umetniških praks in kulturnih vzorcev, dokler ne začnejo spodkopavati elementarnih občutkov za spodobnost in vrednost časa.

Nikoli doslej še nisem razmišljal o tem, ali sem domoljub, torej to najbrž nisem. Moj dom so vsi svetovi, v katerih sem doslej v resničnosti ali domišljiji prebival. V redkih mi je bilo tako hudo, da bi jih hotel pozabiti. V vsakem od teh svetov najbolj spoštujem tiste, ki delajo dobro.

Skesano priznavam, da sem nekoliko zadržan do vseh, ki svoje domoljubje razglašajo na glas. Zlasti sumljivi so mi domoljubi s strankarskimi izkaznicami. Kako naj verjamem, da jih pri izražanju njihovih vzvišenih čustev ne vodijo oblastiželjni nameni nji-

hovah strank? Še posebej pa so mi sumljivi vsi, ki bi kot demokratično izvoljena oblast morali skrbeti, da ljudstvo ne izgubi svoje domovine, pa so pri tem iz dneva v dan bolj neuspešni. Tako slabo delajo, da bo na izpitu zgodovine skupaj z njimi morda padlo tudi ljudstvo, ki si jih je izvolilo. Slovenci izginjamo. Na to opozarjajo mnogi kazalniki, od gospodarske uspešnosti do stopnje samomorilnosti. Nekaj posameznih uspehov ne spreminja splošne slike.

Ob tem nas iz strankarskih central iz dneva v dan prepričujejo, da med nami vlada sovraštvo. Zaradi krvi, prelite med vojno in po njej, zaradi krivic, ki so se dogajale, zaradi sto in sto razlogov smo si menda nepomirljivo vsaksebi.

Sam sicer vidim okrog sebe več tistih, ki garajo in si prizadevajo za dobro kot tistih, ki delajo slabo. Vidim več strpnih kot nestrpnih, več pridnih kot lenih, več pametnih kot neumnih. Kako je torej mogoče, da smo tako zavozili? Kdo je delal narobe?

Gledam, kako silovito se je razvil oddelek, na katerem sem začel študirati trideset let nazaj. Koliko nove energije se je zbralo v teh vedno istih prostorih, na katere je partijska oblast takoj po vojni obsodila akademijo. Pamet oblastnikov ni segla preko tega, da sta kultura in prosveta kaj več kot – osveta! Vsem oviram navkljub se je ta oddelek znotraj akademije opazno razvil, imena, ki prihajajo iz njega: Marko Naberšnik, Goran Vojnović, Marko Šantič, Slobodan Maksimović, Matevž Luzar, Matjaž Ivanišan, Barbara Zemljič, Klemen Dvornik, Žiga Virč, Rok Biček, Nejc Gazvoda ... Še veliko jih je, ki bodo gradili slovensko omiko. Če bodo uspeli premagati svoje notranje ovire in premoč struktur, ki dušijo njihov ustvarjalni zagon.

Ker sem bil povabljen k razmisleku o tej zahtevni temi, bi vse, ki se imate za domoljube, vprašal: Imate radi slovensko umetnost? Jo spoštujete? Cenite? Ste ji pripravljeni pomagati? Naša umetnost namreč potrebuje pomoč tistih, ki jim ni vseeno za obstoj slovenstva in temeljnih vrednot humanizma. Naša umetnost je

namreč ogrožena od svojih izvirov naprej.

Vem, da se ponavljam do neznočnosti in se zato opravičujem, a spet moram opozoriti na desetletja nerešen problem univerzitetnega izobraževanja za umetniške poklice. V slovenski zavesti se umetnika povezuje z lahkomiselnim pijancem, razvratnežem in osebo dvomljivih kvalitiet, čeprav je hkrati priznan kot prvi med pesniki. A tudi, če temu ni tako, ne moremo mimo dejstva, da je položaj treh osrednjih umetniških akademij tako dramatično slab, da terja od države vsaj tako nujne intervencije, kot so tiste v Afganistanu ali na računih državnih bank. A očitno bodo prej končane vse vojne tega sveta in rešene pred stečajem vse slabe banke, kot bodo prišle na vrsto najvišje nacionalne umetniške šole.

Zaključek, da Slovenec prenese umetnost le v odmerkih, ki ne prinašajo tveganja zasvojenosti, se ponuja sam od sebe. Samo zato lahko desetletja uspeva politika, ki umetnost duši že v njeni zibelki. To, da se ta ista politika hkrati že desetletja smehlja s častnih lož nacionalnih kulturnih ustanov in ploska umetnikom, je druga plat tega sprevrženega stanja. Žal ta problem domoljubov ne vzne mirja preveč, saj mi ni znano, da bi akademije kdaj dejavno podprli. Berem, da je politik, pri katerem sem

leta 2001 v parlamentu prosjačil za svojo akademijo, zdaj direktor mednarodne organizacije. Tej tako zelo mednarodni organizaciji, da ji članarino redno plačuje samo Slovenija, je Ministrstvo za šolstvo za en evro na leto dalo v upravljanje več kot 7.000 kvadratnih metrov poslovnih prostorov. Organizacija je nato v skladu s svojim poslanstvom promovirati podjetnost oddajala te prostore dalje tudi javnim ustanovam.

V istem času sta Ministrstvo za šolstvo in za njim Ministrstvo za kulturo terjala od akademije en evro mesečne najemnine za vsak kvadratni meter propadajoče stavbe, ki je določena za rušenje. In v istem času je Ministrstvo za šolstvo plačevalo cerkvenim ustanovam na stotisoče evrov letne najemnine za prostore dveh akademij, namesto da bi ju namestila v prostore, ki jih je velikodušno oddajala mednarodni organizaciji, ki jo vodi direktor Janez Podobnik.

Oprostite, kdo je tu nor? Tisti, ki to počne, ali tisti, ki to omogoča?

Kako dolgo se bo nadaljeval ta brezsrarni rop naše sedanosti in naše prihodnosti?

Oblast, ki zatira umetnost, izdaja temeljne interese svojega naroda in svojih državljanov. Ljudstvo, ki molči, ko je umetnost zatirana, se samo odreka uresničenju tistih ustvarjalnih zmožnosti, ki bi lahko odločilno pripomogle k njegovi civilizacijski rasti.

Slovenija

*V Sloveniji je lepo,
tu naše mesto je ljubo.*

*V Trbovljah otroci radi pojemo,
veselo vriskamo,
saj vedno dobre volje smo.*

*Radi na Kum gremo,
od tam lahko vsem v deželi pomahamo.*

*Pogled nam seže do belih gora,
modrega morja in širnega neba.*

*V Sloveniji je tako lepo,
da nam je pri srcu toplo.*

*Anteja Bokal, 4. b
Osnovna šola Tončke Čeč, Trbovlje*

Šport in domoljubje

Rajko Šugman

Ko sem dobil ponudbo in sprejel odločitev, da pripravim svoje kratko razmišljanje na temo o »domoljubju v športu«, sem stal pred dilemo: kako pristopiti k tej vsebini, ne da bi bilo vse skupaj videti, kot da je domoljubje v športu omejeno le na nastope naših športnikov, ki pojejo državno himno ali pa tudi ne, držijo desnico na svojem srcu ali z zanosom in ponosom gledajo na dvigovanje slovenske trobojnice ob morebitnem prejemanju kolajn. Res je, da mnogi tekmovalci na športnih dogodkih na podoben simbolno - ritualen način v skladu s svojimi običaji in lastno kulturno identiteto ter običaji izkazujejo domoljubje – ljubezen in spoštovanje do svoje domovine. Kljub takim zunanjim manifestacijam domoljubja se mi zdi, da bi bil moj prispevek preskop, če bi se omejil samo na to.

Svojo misel o domoljubju sem najprej usmeril na našo nacionalno identiteto. Ali je identifikacija s športnimi dosežki slovenskih tekmovalcev v močni korelaciji z domoljubjem? Ali, z drugimi besedami, ali se domoljubi bolj identificirajo z nacionalnimi športnimi dosežki? Na Fakulteti za šport je bilo opravljenih več raziskav na temo Šport in nacionalna identiteta Slovencev.

In zakaj tu navajam prav to raziskavo? Preprosto, ker so rezultati te raziskave pokazali, da je šport kot celota, še posebej pa nekatere športne panoge, pomemben del slovenske identitete. To so tudi množično potrdirile evforije državljanov ob nekaterih dogodkih, kot so bili npr.: slavlja ob zmagovanju Miroslava Cerarja na svetovnih prvenstvih in olimpijskih igrah; mnoga slavlja ob dosežkih naših čudežnih dečkov in deklet v alpskem smučanju (Križaj, Strel, Franko, Košir, Svet, Maze...), v smučarskih skokih (Šlibar, Ulaga, Peterka, Kranjec, Prevc...) in v tekih (Maj-

dičeva); prihod olimpijcev z zimskih olimpijskih igr iz Lillehammerja in Vancouvra ali poletnih iz Sydneya in Pekinga; slavlja ob zmagah naše nogometne reprezentance in njenih uvrstitev na svetovnem prvenstvu; nacionalno slavje pod Poncami, Vitrancem in pod Pohorjem itd. Narodna identiteta Slovencev je močno povezana s športom. Množica zbranih se ob teh dogodkih ni samo iz neke hvaležnosti poklonila dosežkom športnikov, ampak je iz njih velik ponos, da so te rezultate svetovne vrednosti dosegla naša dekleta in naši fantje – tisti, ki so rasli med nami, v Sloveniji.

Ta povezanost s športom ni le iz današnjih časov (še kako je bila politično močna v času osamosvajanja Slovenije), pomembna je bila že v nekdanji državi SHS, ko je npr. Leon Štukelj osvajal zlate kolajne na olimpijskih igrah in ga je sprejemala in slavila tako rekoč vsa Slovenija.

In če je šport močna vez, ki povezuje Slovence, potem se logično postavlja vprašanje, kakšen je odnos samih športnikov do svoje domovine ali, kot radi rečemo, kako je z domoljubjem v športu in med športniki.

Šport je danes ena najbolj razširjenih družbenih dejavnosti. Vse države tega sveta, ne glede na svojo politično ali ideološko usmeritev, želijo dosegati športne uspehe, ker je šport tista dejavnost, preko katere države uresničujejo tudi svoje politične in gospodarske interese, hkrati pa se zavedajo, da šport na družbo deluje povezovalno. Šport je mnogo več kot zgolj tekma. Tekma je njegova pomembna in neločljiva prvina, saj je šport 'viteški boj samega s seboj, z naravo ali z drugimi'. Pomemben pa je tudi zaradi vzgoje, razvedrila in prijateljskega druženja, užitka, estetike, zdravja, morale in etike, poštene igre, kulture gibanja, je odnos do ekologije - je kulturna in civiliza-

cijska vrednota sodobnega človeka. Zaradi izjemne moči elektronskih medijev, v katerih ima prav šport vodilno gledanost, je to področje tudi ena najmočnejših tržnih niš.

Športniki in njihovi trenerji pa veliko prispevajo k prepoznavnosti svoje države s tem, ko potujejo v tujino in širijo podobo svoje domovine v drugih državah. Zaradi vseh teh razlogov ni mogoče gledati domoljubja športnikov izključno preko petja himen, polaganja rok na levo stran oprsja, nošnje oblačila s pripetim slovenskim grbom ali mirne stoje ob dvigovanju nacionalne zastave. Športniki kažejo svoje domoljubje, tako kot vsi mi, na mnogo načinov: z ljubeznijo do svojega jezika, kulture, do zgodovine in povezanosti s svojim narodom. Gre za pozitivni odnos do lastnega naroda, do vrednot, ki jih tak narod udejanja, do nastopanja za slovenske vrste, pa tudi za pozitivni odnos do soljudi, za spodbujanje novih generacij, za prenašanje svojih izkušenj in vrednot naprej, za solidarnost, za ljubezen do narave, za spoštovanje športnih tekmecev in poštene igre. Vse to lahko športnik izraža skozi svoje nastope.

Bistvo domoljubja tudi v športu je preseganje sebe samega kot posameznika. Preko domoljubja se športnik povezuje z nečim širšim od samega sebe; skozi domoljubje tako športniki kot vsi mi kažemo, da smo se sposobni povezati z vsem, kar mu je domovina dala dobrega in da s tem izrazimo ljubezen, hvaležnost in spoštovanje do domovine.

Ta odnos poskušajmo ponazoriti z dvema značilnima primeroma.

Mnogi med vami se še spominjate pri nas enega najboljših smučarskih skakalcev po drugi svetovni vojni Janeza Poldo. Bil je logar, ljubil je gore - posebno Triglav, ljubil je bister izvir Save, vode, živali, naravo.... V nekem razgovoru pred več kot šestdesetimi leti je z že pokojnim novinarjem Radia Ljubljana Stanetom Urekom na odskočišču pred skokom na Planiški velikanki na vprašanje: 'Ali ga je kaj strah pred skokom?' dejal: 'Ne, zdaj gre za nacion!' Da, šlo je za nacion, pa tudi za človeka, za njegov notranji odnos do športa kot obče kulturno-civilizacijske vrednote v sklopu vseh drugih vrednot Janeza Polde. To je izjavil logar, notranje bogat, velik športnik in človek.

Pred nekaj meseci je bilo v Ljubljani končano evropsko košarkarsko prvenstvo, na katerem je bil najboljši slovenski igralec Goran Dragić. Po končanem prvenstvu je za medije dejal, da bi se takoj odrekel igranju v prvi peterki in odstopil mesto drugemu, če bi Slovenija na tem prvenstvu osvojila eno izmed kolajn.

Spoštovani udeleženci posvetovanja!

Da, tudi to je domoljubje; kajti gre za 'nacion'!

In če gre res tudi za domovino, potem moramo še enkrat omeniti, da je danes šport ena izmed najbolj globalnih dejavnosti s planetarnimi razsežnostmi, kjer se na različnih ravneh dnevno srečujejo športniki najrazličnejših držav, ras, veroizpovedi, ideoloških in političnih prepričanj z namenom biti boljši od drugih. In kaj je še bolj primernega kot v taki 'zmešnjavi' športnikov različnih narodov izkazovati tudi ljubezen in pripadnost svoji domovini? Če to nismo sposobni, potem se moramo vprašati, kakšna je vzgoja naših športnikov, od najmlajših do najstarejših, v preko 10.000 slovenskih športnih društvih, v katerih udejanja športno dejavnost preko 400.000 občanov.

Kajti bistvo domoljubja se začne s pripadnostjo člana društvu, za tem okolju, v katerem živi in domovini. Tu se privzgapajo splošne vrednote pripadnosti, uveljavljajo temeljna načela fair playa in domoljubja. Če ta načela veljajo za najmlajše, zakaj ne tudi za tiste, ki na prsih nosijo grb svoje domovine. Zavedamo se, da so se vrednote vsaj v vrhunskem športu v zadnjih dvajsetih letih bistveno spremenile. Olimpijsko načelo 'Pomembno je sodelovati, ne zmagati' sodi v zgodovino. Danes prevladujejo v vrhunskem športu denar in tržni odnosi. Šport je postal cenjeno 'blago.' Ne glede na vse povedano pa me kot športnega pedagoga in delavca še kako prizadevajo odpovedi mnogih slovenskih športnikov, ki iščejo najrazličnejše izgovore, da ne bi oblekli majice z državnim grbom. Razumljivo je, da so poškodbe eno, denar, ki naj bi ga dobili drugje kot z nošenjem majice s svojim nacionalnim grbom, pa drugo. In prav - ponosno nošenje majice z državnim grbom - bi morala biti največja vrednota vsakega slovenskega športnika. slovensko umetnost? Jo spoštujete? Cenite? Ste ji pripravljeni pomagati?

Slovenija

V Sloveniji so same lepote,
tu ni nobene grozote.
Zato pri nas turistov kar mrgoli,
prav vsak po ogledu znamenitosti hrepeni.
Na Bledu je svet,
kot iz škatlice vzet.
Pa Postojnska jama
ni znana le sama.
Človeška ribica jo krasi,
pred jamo pa še grad Predjamski stoji.
Zato le pridite k nam,
le čemu bi hodili drugam?

Eva Vovk, 4. a
Osnovna šola Tončke Čeč, Trbovlje

Lepote Slovenije

Slovenija, od tebe lepše ni,
zato te bomo varovali mi.
Tako lepo si zelena,
z gozdovi in gorami obdarjena.

Čeprav v Julijcih naša Škrlatica
je prava krasotica,
si vsi želimo na Triglav,
kjer čaka nas obilo užitkov in zabav.

Slovenija, od tebe lepše ni,
zato tu smo srečni vsi.

Stella Pleša, 4. a
Osnovna šola Tončke Čeč, Trbovlje

Jezik kot temelj domoljubja

Polona Pivec

V čast mi je, da ste mi zaupali razmišljanje na temo Jezik kot temelj domoljubja. Ne bi mogli bolj zadeti mojega osebnega odnosa do jezika, kot ga povzema prav ta naslov. Verjamem pa, da tudi vsi vi, ko vas vprašajo, v čem korenini vaše domoljubje, najprej ali vsaj zelo hitro pomislite prav na jezik.

V uvodu želim povedati še to, da je moj odnos do jezika z leti sicer še vedno čustven, a je postal tudi predmet zelo racionalnega razmišljanja. Zato ne pričakujte vznesenih besed o lepoti in milozvočnosti, čeprav tudi v takšen opis slovenščine verjamem. A iz racionalnih razlogov. Verjamem, da lahko samo v materinem jeziku zaobjameš fizični, mentalni in družbeni kontekst, ki v bistvu enako močno kot sam jezik, v tem primeru mislim na jezik kot orodje, sooblikuje naše spoznavanje.

V začetek svojega razmišljanja postavljam trditev: učenje in raba jezika ni le nujen del vzgoje za domoljubje, ampak tudi vzgoje za državo.

Slovenski jezik za našo skupnost v zadnjih 1000 letih pomeni zgodbo o življenju, ljubezen in zvestobo, možnost pripovedovanja in izpovedovanja. Z njim smo hrepeneli po svobodi in enakopravnosti, skozenj smo se vzgajali za veličino - kot posamezniki in narod. Prav slednje se zdi, da smo v času, ko smo kot narod dobili tudi svojo državo, izgubili. Da smo pozabili na nekatere vrednote, se kaj hitro pokaže prav skozi jezik. Samo kot primer: med številnimi resnicami, ki so jih v obliki rekov in izrekov skovali oz. prevedli naši predniki je *Daj cesarju, kar je cesarjevega*. Zanimivo, kaj ne? Namesto da bi ga posodobili kot drugi v *Daj državi, kar je državnega*, vas sprašujem, kolikokrat ste to slišali ali rekli? In sami si lahko odgovorite na vprašanje, v katerem od državnih okvirov smo ta rek izgubili. Celo ti tega skorajda univerzalnega *Smrti*

in davkom ne uideš, smo pozabili. Za razliko od nas v angleško govorečem svetu od zgodnjega 18. stoletja, ko je nekaj neizbežno, rečejo: *Smrt in davki* (Death and taxes).¹

Smo res pozabili, kaj so bile vrednote, ki smo jih negovali, ko nismo bili sami svoji gospodarji in ko smo neprestano dokazovali, da si to zaslužimo, ker smo pridni, delovni, pošteni, ker spoštujemo sebe in druge.

Zelo počasi se bomo spreminjali, če bomo samo ustanavljali kaznovalne organe in zaposlovali inšpektorje. O etiki, morali in elementarni poštenosti moramo govoriti - doma otrokom, v šolah učencem, dijakom in študentom, v službi drug drugemu, v medijih javnosti. Z besedami, ki se nas bodo dotaknile, ker so naše, ker nas edino te lahko do biti pretresejo, zabolijo ali razveselijo. Še posebej veliko odgovornost pri tem nosite vsi, ki delate v hramu demokracije, ker smo vas izbrali, da bi o tem govorili in po teh načelih živeli.

Povedano je ena večjih „napak“, ki so se nam kot narodu zgodile zlasti v drugi polovici minulega stoletja, pri

tem pa je posebej neodgovorno od nas, da se tega nismo zavedli niti ob prehodu v lastno državo. Ko nismo razumeli, da je poleg vzgoje za domovino, že te ni bilo prav veliko, pomembna tudi vzgoja za državo.

Prvi znani dokument vstopa Slovencev v družino piščoščih je nastal okrog leta 1000. Brižinski spomeniki - dve molitvi in pridiga - kako prikladno za narod, ki so ga zaznamovali skromnost, pridnost, bogaboječnost in spoštovanje večjih in močnejših. A bila je tudi upornost, tista in takšna, ki je vodila razmišljanje pisca prve slovenske knjige. Če je hotel, da bi »lubi Slovenci« razumeli svete resnice prve knjige, ji je moral dodati Abecednik.

Zares veličastno dejanje, ki ga je lahko rodila samo iskrena želja ustvariti prave pogoje za življenje slovenske besede. Po Trubarju je nekaj tisoč strani Svetega priročnika Janeza Svetokriškega našlo pot do ljudi prek prižnic, učbeniki in pesmarice priljubljenega Slomška pa so v slovenske domove že vstopili kot knjige. Na drugi strani je bila omikana beseda iz razsvetljenskih salonov predhodnica časa, v katerem sta nas Čop in Prešeren vključila v sodobne evropske tokove. Vzporedno sta se Blaže in Nežica učila pisati črke v nedeljski šoli, da bi starejšim doma lahko brala mohorjanske povesti.

Naprej ne bom omenjala imen, ker jih, mojstre slovenskega jezika, poznate. Prešernova želja, da „zbudil bi slovenšč'no celo“, se je uresničila. Pavček bi rekel, da se je lepa beseda *udomila* v knjigah in v njih ostala in *bo* ostala, ne glede na založnike, ki trdijo drugače, in ne glede na t. i. e-obliko.

Toliko o tistih ljudeh, ki so se zavedali, da je treba v slovenščini pisati in jo tako plemenititi, širiti in ohranjati. Enako so razmišljali tisti, ki so slovenski jezik in njegov razvoj popisovali. Vedeli so, da le tako lahko dokazujemo njegov obstoj in razvoj. Od časov, ko je

¹ Daniel Defoe, *The Political History of the Devil*, 1726: »Things as certain as death and taxes, can be more firmly believed.«; Benjamin Franklin, 1817: »In this world nothing can be said to be certain, except death and taxes.«

Adam Bohorič čutil potrebo, da, sicer v latinščini, opiše slovenski jezik in pravila, po katerih se naj ravna, se nam za naš jezik v tem pogledu ni treba bati. Slovenščina je popisana in zapisana v temeljnih priročnikih: slovnici, slovarju in pravopisu. V obsežnem slovarskem delu pravopisa, ki ga je izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti novembra 2001, je 130.000 besed. To je šesti slovenski pravopis nasploh in prvi ter zaenkrat edini v samostojni Sloveniji. Zbiranje gradiva za slovarski del je trajalo deset let, teoretični del na začetku pa nas znova prepričuje v izjemno delo, ki je bilo opravljeno od Koptarja naprej, da bi jezik dobil dovolj trdne in hkrati sproščene okvire svojega razvoja. Generacije slovenistov po Brezniku in Škrabcu so opravile delo, ki ga ni mogoče izbrisati, zgradile temelje, ki se jim ne more nič zgoditi.

Z vstopom Slovenije v Evropsko zvezo je slovenščina postala eden od uradnih jezikov te gospodarsko-politične zveze. Koliko in kako se bo uporabljala, je odvisno od mnogih dejavnikov, včasih povsem prozaičnih. Ko govorimo o jezikih združene Evrope, največkrat govorimo o delovnih ali delovnem in uradnih jezikih. Slovenščina je vsekakor med uradnimi, a ne med delovnimi. Pomeni, da je enakovredna ostalim, a kljub temu ni in nikoli ne bo jezik neposredne komunikacije. Kaj pa pomeni raba enega jezika pred drugimi? Najbrž ne veliko. Skromno besedje in enostavna skladišna raba najpogosteje uporabljano angleščino sicer širita, ne pa tudi plemenitita. Za Slovence v Evropi zato lahko ugotovimo, da nam raba drugih jezikov daje splošno širino, našemu jeziku, če smo ponosni nanj in ga negujemo tam, kjer ga lahko, pa ne more škodovati.

Jezikovne meje niso in ne smejo biti meje našega sveta, zato moramo uporabljati tudi druge jezike. Je pa slovenščina najmočnejši branik doma. In dom je koren, iz katerega izhaja beseda domovina, v povezavi z *ljubiti* pa je tu *domoljubje*.

V zadnjem delu razmišljanja o jeziku kot elementu domoljubja bom skušala odgovoriti še na vprašanje, ali obstaja resničnost, ob kateri bi lahko govorili

o jezikovnem patriotizmu in kaj bi v tej luči bil jezikovni nacionalizem oz. šovinizem.

»Ubi *patria*, ibi bene« (Kjer je domovina, tam je dobro!) pravi originalni latinski rek, ki velikokrat dobiva bolj pragmatično inačico: »Ubi bene, ibi *patria*« (Kjer je dobro, je domovina). Morda je to res, če se za iskanje nove domovine odločiš sam, če te v to prisilijo razmere, pa je drugače. O tem pričajo izkušnje ekonomskih izseljencev iz časa pred drugo vojno in političnih po njej. Morda jim je v novi deželi čisto dobro, a še vedno govorijo zgolj in le o *drugi domovini*. Prva je pač tam, »kjer mi zibka tekla je«.

Za *nacionalizem* je v Slovarju slovenskega knjižnega jezika zapisano, da gre za *prepričanje o večvrednosti lastnega naroda in prizadevanje za uveljavitev njegovih koristi ne glede na pravice drugih narodov, za šovinizem pa beremo, da gre za prepričanje o večvrednosti lastnega naroda in sovražen odnos do drugega naroda*. Pomeni, da je šovinizem hujša, še bolj negativna stopnja nacionalizma.

Nacionalizem je plod razvoja nacionalnih držav in s tem prepričanja, da ima nacija določene skupne zgodovinske značilnosti. Kot ideologija se je pojavil v času francoske revolucije, besedo nacionalizem pa je prvi zapisal francoski menih Augustite Barriel. Pri nas se je ideje o nacionalnem jeziku, izročilu in s tem nacionalni identiteti oprijelo slovensko meščanstvo v prvi polovici 19. stoletja, razmahnila pa se je v čitalnicah in na taborih v drugi polovici istega stoletja. Pri tem je bil jezik predvsem sredstvo za širitev slovenske identitete, ne pa njen glavni pogoj. Sodobni zdomci, ki so odšli za boljšim kruhom, pripovedujejo o občutkih manjvrednosti, ki jih prevevajo, če v novem delovnem okolju ne obvladajo jezika večine. A to se dogaja tudi v Sloveniji, kadar sprejema delavce iz manj razvitih delov Evrope. Jezikovna asimilacija se lahko zgodi v isti generaciji, za kulturno so potrebne tri, štiri, morda še več. Odvisno od vzgoje in možnosti, ki jih posameznik ima za ohranjanje jezikovne in širše kulturne dediščine.

Pogled v evropsko zgodovino nas hitro spomni na uničujoče občutke večvrednosti, ko ti postanejo splošno sprejeta norma. Del teh občutkov je vselej bil tudi jezik. Tudi danes obstajajo občutki jezikovne večvrednosti, a se v praksi izražajo najprej na drugi strani – v občutkih omejenosti posameznika v drugačnem jezikovnem okolju.

Da v Evropi danes obstaja zavest o pomenu enakovrednosti jezikov, kažejo številne deklaracije, resolucije in podobno. Resolucija Evropskega sveta z dne 21. novembra 2008, ki govori o evropski strategiji za večjezičnost, ugotavlja, da „sta jezikovna in kulturna raznolikost del evropske identitete; takšna raznolikost je hkrati skupna dediščina, bogastvo, izziv in prednost Evrope.“ Naj omenim še Lizbonsko resolucijo, prav tako iz leta 2008, o rabi jezikov v poslovanju in trgovanju v Evropi. Slednja v prvem in drugem členu govori o tem, da so jezikovna zmožnost in sporazumevalne spretnosti čedalje pomembnejši dejavniki za poslovanje in trgovanje po Evropi in svetu in da je treba večati zavest o pomenu jezikov in jezikovnih spretnosti kot dejavnikov za uspeh ali neuspeh v poslovnem okolju.

Gospodarsko politična zveza, kakršna Evropska zveza nedvomno je, podpira rabo nacionalnih jezikov in s tem očitno tudi nacionalnih držav. Deklarativno in, kolikor gre, tudi v praksi, združena Evropa v uradnih jezikovnih položajih pritrjuje posameznikovi izbiri *materinega* jezika, kar na kratko pomeni: jezikovni patriotizem da, jezikovni nacionalizem ali celo šovinizem ne.

Nikoli v zgodovini Evropa ni bila v tolikšni meri politično oblikovana na temelju nacionalnih držav, kot je to sedaj. Pomeni tudi na temelju različnosti jezikov. Jeziki so namreč poleg zgodovinskega razvoja in s tem verske in kulturne različnosti ter seveda ozemlja najpomembnejši razločevalni element evropskih narodov in evropskih držav. Slovenci imamo razvit in moderen jezik, zato je prav, da gojimo zdravo jezikovno domoljubje, ki ga, če hočemo obstati in se razvijati, moramo povezati z današnjo državo. Tisto, ki je nastala pred dobrimi dvajsetimi leti.

Domoljubje v šolskem prostoru

mag. Lučka Lazarev Šerbec, ravnateljica OŠ borcev za severno mejo Maribor

Domovina je projekt. Domovina ni nekaj samoumevnega. Skupaj jo ustvarjamo, domovino- učenci, učitelji in starši. Skratka vsi deležniki učnega procesa. Zato domoljubja ni mogoče skrčiti v nekaj formul - za učence, dijake, ki bi jih pogoltnili kot tabletko.

Pred nami je razmišljanje učenke 9. razreda:

»Do sedaj nisem veliko razmišljala o tem, koliko mi pomeni domovina, toda zdaj sem spoznala, da je vsako domotožje, ki ga imam na potovanjih; vsak ponos, ko Slovenija nekaj doseže, v bistvu dokaz, da mi dom oz. domovina vendarle nekaj pomeni in da jo imam rada tersem ponosna, da sem Slovenka. Danes veliko ljudi izkazuje ljubezen

svoji domovini, vendar vsak drugače. Slovenci cenijo svojo kulturo, vendar se mladi ne zavedamo tako zelo, saj nam je po navadi vseč kultura drugih držav oz. se nam zdita jezik in kultura drugih bolj zanimiva od doma. Kljub temu pa imajo radi svoj dom, samo da tega ne kažemo. Vedno me je zanimalo, kako je mogoče, da se nekdo počuti tako domače

nekje, kjer je meni vse tako tuje. In obratno; kako nekdo ne vidi lepote v tem, kar je meni tako ljubo. Toda spoznala sem, da ima vsak rad svojo domovino in se mu zdi njegov dom najlepši, ostali kraji pa samo zanimivi. Kot pravi rek: »Povsod je lepo, a doma je najlepše.« In res je tako.«

Vsak učitelj razvija domoljubje pri učencih, ko pri njih razvija kulturo jezika, kulturo človeka, živečega na slovenskih tleh. Potrebno je z veseljem do življenja, z veseljem do jezika, veseljem do ljubezni, mladostnike peljati skozi čeri današnjega življenja. Pokazati jim je treba sposobnost premagovanja različnih ovir. Glavni element je znanje, ustvarjalnost in zaupanje vase.

Šolsko realnost tvori prepletanje:

- uradnega kurikulumuma
- kurikulumuma, dejansko prisotnega pri poučevanju in delu z učenci v razredu
- kurikulumuma, ki se ga učijo učenci v šoli in zunaj nje
- prikriti kurikulum (hidden curriculum)

Prikriti kurikulum proizvaja družba in ne posameznik. Deluje tako, da se na osnovi skupnih institucionalnih danosti izoblikujejo določeni stereotipni načini vedenja, ki se vtisnejo v osebnostno strukturo posameznikov in posameznic. Prikriti kurikulum institucije je povezan z družbeno strukturo oziroma kulturnimi vzorci in pravili v dani družbi, »sestoji se iz simbolnega okvira socialnega reda« (Gerbner, 1974, nav. po Ule, 1988: 115).

Nezavedno pa ni le individualno nezavedno, povezano npr. z osebnimi

izkušnjami, ampak se v njem zrcalijo tudi družbeni odnosi in prepričanja, zato razprave o nezavednem dejansko ni mogoče ločiti od razprav o prikritem kurikulumu. Označuje odstopanje vzgojno-izobraževalnega procesa od uradnega, vnaprej določenega kurikulumuma.

Je posledica preprostega dejstva, da izobraževalni in vzgojni učinki nastajajo kot rezultat **aktivne interakcije** med:

- učiteljem in učenci,
- učenci in simbolnimi okviri njihovega bivanja v šoli ter
- mnogimi "zunanjimi elementi", ki vplivajo na organizacijo in izvedbo življenja v šoli.

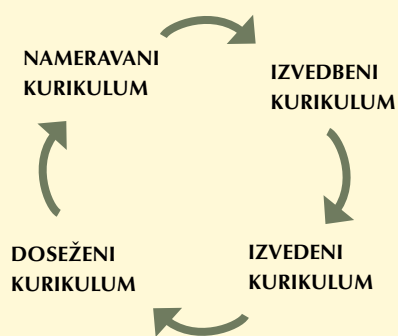
Skriti kurikulum ponuja namreč vrsto vzgojnih dejavnikov, ki se izkažejo za mnogo učinkovitejše kot učna snov in metode poučevanja, določene z uradnim kurikulumom.

Domoljubje naj bodo dejanja, naj bodo besede, naj bo vse, kar živi s šolo. Domoljubje se odraža v skitem kurikulumu. V šoli se domoljubje odraža oziroma živi skozi:

- učiteljevo osebnost
- simbolno mrežo pravil "hišnega reda" šole
- prikrte vrednotne dimenzije, ki izhajajo iz učne vsebine in metod poučevanja.

Domoljubje je življenjski nauk o ljubezni, o vseh vrstah ljubezni. Ljubezni do domovine, a ne le v teritorialnem smislu države, v kateri človek živi. Naša domovina je tudi Zemlja.

Osnovne šole in srednje šole lahko skozi delovanje različnih kurikulumov uresničujejo različne dejavnosti, ki so si jih zastavile v letnem delovnem načrtu.

Šole lahko izvajajo različne projekte, med njimi so tudi interni šolski projekti, ki jih izvajajo z namenom, da ohranijo pri mladih spomin na zgodovinske dogodke in vzgajajo domoljubna čustva. Potrebno si je zastaviti načrt sistematičnega dela z učenci, upoštevajoč njihovo starost in zmožnost razumevanja.

Naša šola se je odločila, da bo izvajala interni projekt: Projekt General Maister, pesnik in vojak. To je bil za

našo šolo velik strokoven izziv, saj je zapisan v učnih načrtih slovenskega jezika, likovne vzgoje, zgodovine, spoznavanja družbe in spoznavanja okolja. Nismo čakali, da nam te sestavine v učni načrt postavi kdo drug, temveč smo to storili sami. Tako Maistra kot pesnika in zgodovinsko osebnost učenci spoznajo pri različnih predmetih na njim ustrezen način. Da bi bilo delo čim bolj učinkovito, smo sestavili načrt dela po vzgojno izobraževalnih obdobjih.

V 1. vzgojno-izobraževalnem obdobju se učenci seznanijo z izvorom imena naše šole, skupaj z učiteljicami si ogledajo relief na šolski fasadi, se o njem pogovorijo in se prvič srečajo s pravljico Toneta Partljiča Deklica in general.

V 2. vzgojno-izobraževalnem obdobju pa so načrtovane dejavnosti, ki potekajo izven šole. Tako učenci 4. razreda obiščejo Maistrov grob na pobreškem pokopališču. Svoje vtise zberejo in jih zapišejo. V 5. razredu se odpravijo v mesto, si ogledajo Maistrova spominska obeležja in ob njih likovno ustvarjajo. V šoli nadgradijo svoje znanje z branjem odlomkov iz del o Rudolfu Maistru. Učenci 6. razreda pa že spoznavajo Maistrove pesmi pri pouku slovenskega jezika, nato pa jih likovno poustvarjajo pri likovni vzgoji.

V 3. vzgojno-izobraževalnem obdobju učenci 7. razreda obiščejo Maistrov Zavrh in si ogledajo spominsko sobo; 8. razred se odpravi v Maistrovo knjižnico, kjer spoznavajo generalovo izjemno knjižno zbirko in njeno usodo med 2. svetovno vojno ter obiščejo Maistrovo rojstno hišo v Kamniku; učenci 9. razredov pa v okviru pouka zgodovine obiščejo Kadetnico in spoznavajo Maistra kot

zgodovinsko osebnost v pogovorih z gosti na šoli.

Zelo tesno je tudi naše sodelovanje z vojašnico generala Maistra v Mariboru in z mariborskim društvom generala Maistra.

In na kaj smo najbolj ponosni?

- da smo gostili Maistrovo slikarsko kolonijo, člane 10. likovne delavnice general Maister;
- na originalni portret Maistra pesnika, ki nam ga je podaril akademski slikar Bojan Golija v trajno last; do tedaj smo si morali pesnikov portret sposojati;
- na predstavitev književnih del pisatelja Toneta Partljiča General, deset črtic o generalu Maistru ter Deklica in general na naši šoli;
- na osvojeno bronasto plaketo na literarnem natečaju Slovenske vojske na temo domoljubja;
- na številne kulturne prireditve, ki smo jih pripravili ob spominskem dnevu na šoli, na občinskih proslavah, na skupščini društev generala Maistra ...;
- na številne goste (mag. Franci Pivec, dr. Dragan Potočnik, Pisatelj Tone Partljič, dr. Ludvik Toplak, dr. Zinka Zorko, polkovnik Ernest Anželj ...), ki so nas obiskali in nam predstavili zgodovinski čas s svojega zornega kota;
- da nas je obiskal gospod Borut Maister.

Torej vse se da, kar se hoče. Velik delež pri delu z učenci nosi učitelj.

Za samo idejo domovine lahko osnovne šole in srednje šole naredijo največ, če organizirajo ekskurzije po Sloveniji, da jo učenci spoznajo po

dolgem in počez, od alpskih travnikov do kraških trat, od ruševja prek bukovih, smrekovih in mešanih gozdov do belokranjskih brez in pomurskih šum.

Globalizacija in ljubiti domovino sta prepletajoča se elementa, ki imata aktivno vlogo v zavedanju izvora svojih korenin. Socializacija mladostnikov poteka tako v družini kot v šoli. Učenci sveta več ne dojemajo tako kot v preteklosti, velik vpliv ima družina. Otrokom je potrebno dati možnost, da pokažejo svojo identiteto. To pa je možno pri pouku - medpredmetno povezovanje, poznavanje preteklosti in kulture.

V letih po osamosvojitvi smo imeli občutek samoumevnosti, malo je bilo storjeno o zavedanju državnosti. Kolikor je bilo v socializmu vsega preveč, tako je sedaj vsega premalo. Šole smo v bližnji preteklosti dobile predpisano:

- kje v šoli mora viseti zastava,
- kdaj je potrebno zapeti himno,
- katere proslave moramo izvesti.

Precej let je preteklo brez negovanja državnih simbolov. Učitelji morajo imeti razvit subjektivni element domoljubja.

Šolski sistem ne sme pozabiti poudarjati stvari, na katere smo lahko ponosni: na vse izumitelje, znanstvenike in filozofe. Pri vsakem predmetu lahko učitelji na vzgojnem in učnem procesu izobraževanja poudarjajo dosežke našega naroda in vsem mladim pokažejo, da naša majhnost nikakor ni merilo za kvaliteto. Prav sedaj so nam učiteljem in učencem, vzgled naši olimpijci, ki puščajo srce na tekmovališčih za Slovenijo, za našo domovino.

Zaključila bi z besedami učenca Dejana: »Domoljubni so tudi športniki, ki na vsaki dve leti zastopajo svojo domovino na olimpijskih igrah. Gotovo se počutijo ponosne, ko s kolajno okrog vratu stojijo na zmagovalnih stopničkah in poslušajo himno svoje domovine.

Prav tako lahko ljubezen do domovine izkazuje vsak posameznik, ki ni vojak, ne poet niti ne pesnik ali pisatelj. Res je, da je ne zapiše ali zaznamuje s kakšno kolajno, jo pa čuti. In čuti jo v srcu.

Kam je izginilo »domoljubje«?

prof. dr. Jože Mencinger

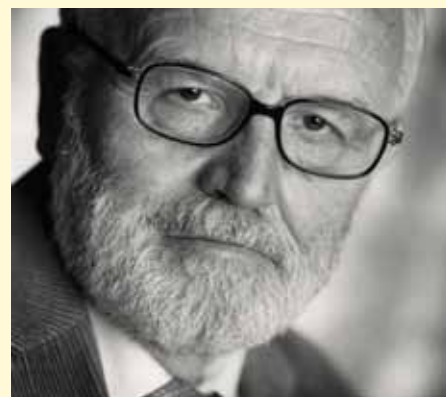
V ekonomiji domoljubje poznamo pod pojmom »nacionalni interes«, kar je zdaj nekakšna psotka. Definicij nacionalnega interesa je veliko. Če se omejimo na gospodarstvo, bi se najbrž večina strinjala, da je nacionalni interes zagotovitev dolgoročne blaginje. Spor med zagovorniki in nasprotniki nacionalnih interesov je tako spor o tem, kako jo zagotoviti. Nasprotniki verjamejo, da jo je mogoče zagotoviti z razprodajo proizvodnega bogastva vsakomur, ki ga je pripravljen plačati, ne glede na to, ali sploh ima denar in ali je doma tajkun ali ni; važno je, da je tujec. Njegovo učinkovito upravljanje bo slej ko prej povečalo učinkovitost narodnega gospodarstva in nam zagotovilo blaginjo. Zagovorniki v to ne verjamemo in trdimo, da povečana učinkovitost na podjetniški ravni ne zagotavlja povečane učinkovitosti na narodno-gospodarski ravni, saj so posredni negativni učinki prodaj lahko mnogo večji od kupnine. Kaj je narobe s takšnim razmišljanjem, nisem nikoli vedel in še zdaj ne vem; verjamem le, da domovina, v kateri imajo tujci vse proizvodno bogastvo in v kateri zato o vsem tudi odločajo, ni čisto prava domovina. Naši mlado-ekonomisti sicer pravijo, da je to domačijska neumnost, ki naj bi tajkunom omogočala »nakupe« podjetij in pripeljala do njihovega uničenja; običajno verjamejo še, da je svetovno gospodarsko krizo zakrivilo samoupravljanje. Za podobne, fiziokratske, neumnosti so do krize proglašali tudi kakršenkoli dvom v »finančne produkte«, saj oboje, koristnost »finančnih produktov« in prodaj podjetij tujcem kot dogmo oznanjajo mednarodne finančne institucije in nezmotljiva Evropska komisija.

S prodajami naj bi končno »normalizirali« slovensko gospodarstvo, tako kot so ga že davno druge nove članice EU, ki so, da bi se »normalizirale«, razprodaje premoženja celo subvencionirale. Na prodajah so gradile svoje »lizbonske« strategije, čeprav je bilo očitno, da namišljene dobrobiti prodaj - prinašanje

tehnologije in znanja, razvoj podjetij, vključevanje v svetovno gospodarstvo, spodbujanje konkurence in nastajanje »človeškega kapitala« - ne odtehtajo njihovih slabosti. Gotovo drži, da multinacionalke povečajo učinkovitost podjetij, ki jih kupijo, in da bi povečale recimo tudi učinkovitost Telekom, Petrola, Mercatorja ali NLB, in vseh drugih podjetij v zdajšnjem paketu namenjenem prodaji. A od tega povečanja nam ne bi dosti ostalo. Ko smo pred leti desetletjem prodali Lek, sta bila Lek in Krka približno enakovredni podjetji, neposredne in posredne koristi, ki smo jih v desetletju imeli od Krke pa so nepriemerljivo večje kot koristi od Leka.

Povprečna donosnost tujih neposrednih naložb v novih članicah EU je bila v desetletju pred krizo kar trikrat višja kot donosnost v enakih podjetjih doma. Neto priliv kapitala se je zato kmalu spremenil v neto odliv, ta je že v letu 2005 presegel celotni plačilnobilančni primanjkljaj novih članic. Prave posledice »zasvojenosti« s tujimi neposrednimi naložbami so se pokazale v krizi; neto letni odliv kapitala iz novih članic EU v kriznih letih je še zdaj približno 30 milijard evrov. Dotlej nespodobni »nacionalni interes« - tokrat na drugi strani - je oživel; Nemci ščitijo nemškega, Francozi francoskega,..... To nas pripelje na področje bolj ideoloških in političnih vprašanj. Prodaja proizvodnih kapacitet pomeni, da odločajo drugi, saj smo, ko vse prodamo, le še delovna sila.

Delež tujih neposrednih naložb v Sloveniji, to je prodaj premoženja, se bo v naslednjih mesecih najbrž močno povečal, kar bo razveselilo nasprotnike »nacionalnega interesa« in različne mednarodne institucije, ki že dolgo ponavljajo mantre o nujnosti privatizacije. Evropski komisiji obljubljen privatizacija je podobno ideološka, kot je bila nacionalizacija 1948; takrat so privatni frizerji ogrozili učinkovitost, socializem in Jugoslavijo, zdaj slovenska državna podjetja ogrozajo učinkovitost, kapitalizem in EU. Zdajšnje prodaje naj bi zagotovile konkurenčnost slovenskega gospodarstva, mu prinesle

znanje, tehnološki napredek in nova delovna mesta, preprečile neupravičeno bogatenje in socialno razslojevanje ter zagotovile prelom z »umazano« socialistično preteklostjo. S prodajami naj bi tudi dokončno obračunali s tajkunstvom, ki naj bi bilo nerazdružljiva sestavina »nacionalnega interesa«.

Nad privatizacijo so najbolj navdušeni kapitalski trgi, kar je razumljivo; upravičeno se veselijo totalne razprodaje preostalega premoženja. Poslov v tem delu sveta je namreč malo, ostale nekdanje socialistične države se prodale že vse, kar so imele. Preostala je še Slovenija, ki se bo končno uvrstila, kamor naj bi sodila, to je med ostala nekdanja socialistična gospodarstva, v katerih o njihovi usodi bolj ali manj odločajo lastniki multinacionalk, predvsem bank in finančnih institucij, ki so praktično v celoti v tuji lasti. Tej uvrstitvi se je Slovenija sicer dolgo upirala; vse do leta 2004 kar uspešno; ostala je edina nova članica, ki je bila po deležu podjetij v tuji lasti (posebno v finančnem sektorju) mnogo bolj podobna državam »stare« kot državam »nove« Evrope. »Finančno poglabljanje« med 2005 in 2008 pa je, kot kaže, dokončno opravilo tudi z »nacionalnim interesom«, le da takrat tega še nismo vedeli. Zdaj le plačujemo ceno; podnevi bomo prodajali premoženje, zvečer pa peli domoljubne pesmi in poslušali domoljubne romantične misli, kakršne je pred dobrim letom zapisal takratni predsednik vlade v svoji božično-novoletni poslanici:

»Naša mlada, v božičnem času rojena Slovenija, je najlepše, kar imamo. Je kot naš otrok, ki nas povezuje, je naš skupen ponos. Je naša skupna skrb in naj bo tudi naše skupno veselje.«

Morda pa se bodo tudi tuji lastniki naučili nekaj slovenskih besed in z nami delili domoljubja.

Slovenska vojska včeraj, danes in jutri

dr. Klemen Grošelj

Podobno kot mnogi drugi, če ne kar vsi podsistemi slovenske sodobne družbe, se je tudi Slovenska vojska (SV) po letih razcveta, če smemo temu tako reči, znašla v primežu krize, s katero se sooča slovenska država in družba. SV je organizacija, še več, je institucija države, ki zaradi svoje nedeljive povezanosti in soodvisnosti od stanja družbe in države odseva premnoge dvoumnosti, strahove, negotovosti in nedorečenosti vizije prihodnosti ter razvoja slovenske države in družbe. SV je institucija države, ki je generično povezana s pojmom domoljubja in nacionalne identitete. Še več, glede na javnomnenjske raziskave državljanji ravno njej izkazujejo največjo mero zaupanja. A kot je prepogosto v Sloveniji v istem mahu, ko je potrebno varčevanje in konsolidacija javnih financ, prav SV in obrambno-varnostni sistem izpostavljajo kot področje, na katerem je varčevanje družbeno najbolj sprejemljivo in primerno (glej Malešič in ostali, 2009/2). Zato se neizogibno zastavlja vprašanje, kako da organizaciji, kateri državljanji med vsemi institucijami najbolj zaupajo, niso pripravljeni nameniti več sredstev, ampak pričakujejo od nje, da bo ta sredstva še zmanjševala? Da bi bil paradoks popoln, pa imajo taisti državljanji velika in obsežna pričakovanja od te institucije. SV naj bi varovala domovino pred zunanjim napadalcem, vzgajala mladino v domoljubnem duhu, sodelovala v soočanju z naravnimi in drugimi nesrečami, skrbelo za vojaško usposobljenost, sodelovala v mirovnih in mednarodnih misijah, se borila proti terorizmu, ne posegala v politiko, ne v aktualne družbene procese itd (Malešič in ostali, 2009/2). Pričakovanja državljanov so velika in obsežna ter segajo od povsem tradicionalnih vloga oboroženih sil (t.i. izgradnja nacije – vzgoja mladine v domoljubnem duhu) pa do zelo modernih vlog in nalog (boj proti terorizmu). Pa je lahko SV tudi dejansko kos vsem tem pričakovanjem?

Razdvojenost, ki jo zaznavamo v družbeni percepciji vloge in položaja vojske, se skozi politični sistem neizogibno preslikava na SV, ki je v zadnjih dvajsetih in še nekaj let doživela vrsto reform in preobrazb, ki pa še vedno niso odgovorile, kakšen je njen cilj in namen. Po uspešni osamosvojitvi, ko je bila legitimnost SV oziroma njenih tedaj aktualnih organizacijskih predhodnic (Teritorialna obramba in Manevrska struktura) na vrhuncu in nedvoumna, SV danes kakor da tava v iskanju družbene legitimnosti. Sprva je bil ta vir vstop v Nato, nato sodelovanje v mednarodnih operacijah in misijah (MOM), ko je to postalo zaradi sporne legitimnosti in tudi legalnosti teh operacij družbeno vprašljivo, se vedno bolj ozira za novim virom legitimnosti in ga, kot kaže, vse bolj išče v soočanju z naravnimi in drugimi nesrečami. Ustvarja se občutek, da želi SV enostavno biti javnomnenjsko všečna, namesto da bi državljanom skupaj z resornim ministrstvom razumljivo opredelila in pojasnila svoj namen, smoter in cilje. Državljanom mora konkretno in razumljivo predstaviti argumente, zakaj država in družba potrebuje ta SV.

Kot rečeno legitimacija skozi približevanje in kasneje članstvo v mednarodnih integracij in operacij je bil izhod v sili za slovensko politiko, ki po umiritvi Balkana in širi varnostni stabilizaciji Evrope, ni vedela, kaj bi s SV. Vstop v integracije pa je za Slovenijo, slovensko politiko in tudi SV bil, če nekoliko parafraziram znan izrek Fukujame o koncu zgodovine, svojevrsten konec zgodovine. Kaj naj torej sploh sledi v razvoju, če si dosegel vse svoje ključne cilje? Vezano na razvoj SV se je odsevalo v nihanju med njeno klasično tradicionalno vlogo obrambe države in sodobnimi nalogami sodelovanja v MOM. Hkrati s tem pa je, politika in posledično tudi vojaška stroka, zaradi pomanjkanja jasne lastne vizije nekritično prenašala v SV tuje modele in vzorce nastale v povsem drugač-

nem kulturnem kontekstu. Da bi bila zmeda še večja, je SV doletela še javnomnenjsko všečna »horuk« profesionalizacija oziroma ukinitve naborniškega popolnjevanja, na kar niti SV niti MORS nista bila kadrovsko, kaj šele organizacijsko pripravljena in zaradi česar se SV še danes sooča z mnogimi težavami in izzivi v razvoju. H kompleksnosti razmer pa prispeva svoj delež še večno rivalstvo za sredstva in posledično tudi prestiž med obrambnim sistemom in sistemom varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

SV zato danes potrebuje konsistenten in predvsem uresničljiv program ali strategijo razvoja, katere ključni predpogoj je vzpostavitev širšega političnega in družbenega soglasja o tem, kaj sploh od SV želimo in pričakujemo ter kaj realno lahko z razpoložljivimi sredstvi uresničimo. Končati je potrebno dosedanje prakso bolj ali manj nekritičnega prepisovanja standardiziranih in lokalnim posebnostim neprilagojenih strateških dokumentov oziroma razvojnih načrtov. To nikakor ne pomeni, da ne uporabljamo znanj, ki so nam na voljo v Natu, EU in drugih mednarodnih organizacijah. Prav nasprotno, z znanjem iz tujine nadgrajujemo in plemenitimo lastno znanje, ki s prilagajanjem in integracijo tujega in lastnega znanja glede na konkretne potrebe SV in slovenskega

okolja spodbuja razvoj lastne vojaške inteligence in novega znanja. Zakaj prav slednja s svojim strokovnim in kritičnem pogledom ter presojo je ključni pogoj, da bomo lahko oblikovali koncept razvoja SV, kakršnega potrebujemo in si ga lahko privoščimo. Tak koncept pa bo razrešil dilemo med nalogami SV, ki izhajajo iz pričakovanj družbe, mednarodnih obveznosti in realnosti okoli nas. S tem bosta SV in Republika Slovenija bistveno kredibilnejši partner v zavezništvih in mednarodnih integracijah. S tem bi presešli razvojno nevzdržno delitev med konceptom totalne obrambe, ki je še vedno zapisan v Zakonu o obrambi in konceptom kolektivne obrambe ter internacionalizacije dejavnosti vojske. To je v določeni meri tudi posledica nikoli opravljene javne razprave, kakšno vojsko sploh želimo in ki bi bila podlaga za oblikovanje nujno potrebnega političnega konsenza za spremembe v Zakonu o obrambi. Te razprave ob referendumu o vstopu v Nato nismo opravili in zato se ta razprava vedno znova pojavlja v slovenski javnosti. Ne glede na to je obstoječe stanje organizacijsko in razvojno z vidika SV nevzdržno, saj onemogoča njene organizacijske in druge sistemske prilagoditve, ki so nujno potrebne, da dobimo sodobno, majhno in učinkovito ter našim možnostim primerno vojsko. Dokler tega prepada ne presežemo, bo SV obsojeno na neprestane majhne reforme in reorganizacije, v katerih se enote v danem trenutku ukinjajo, nato pa ponovno vzpostavljajo, ključni razvojni izzivi pa se ne rešijo. Ta praksa je škodljiva, saj onemogoča oblikovanje jasne vojaške tradicije, ki je v tujih vojskah pomemben dejavnik pripadnosti enoti in koheziji vojske. Nadalje je potratna z vidika omejenih virov (finančnih, kadrovskih,...) in je škodljiva, ker onemogoča oblikovanje jasne težiščne razvojne smeri. Ne upošteva pa tudi, da razvoj SV, kot vsake nacionalne vojske, mora temeljiti in izhajati iz slovenske nacionalne ideje in tradicije, kjer je osnovno poslanstvo SV nacionalna obramba in šele iz nje izhaja sodelovanje v sistemu kolektivne obrambe in v medna-

rodnih operacijah ter misijah. Še vedno verjamem in empirični primeri iz tujine to tudi potrjujejo, da je uspešna vojska samo vojska, ki ima jasno opredeljene naloge nacionalne obrambe in ki te ne žrtvuje na račun delovanja v mednarodnem okolju. SV je v preteklosti, v veliki meri zaradi politike države, preveliko pozornost namenjala prilagoditvam za delovanje v tujini na račun zmogljivosti nacionalne obrambe. Teza, da bodo zmogljivosti za mednarodne operacije primerne tudi za potrebe nacionalne obrambe, se je izkazala za napačno (primer Gruzija 2008). Na to nas na svoj poseben način opozarja tudi nedavna kriza v Ukrajini, kjer so vsi varnostni mehanizmi, na katerem so temeljile razvoj lastnih oboroženih sil, mnoge države članice Nata, popolnoma odpovedali in niso znali napovedati prihajajoče krize. Svoje navedbe bom konkretiziral na primeru gorskega bataljona SV, ki je bil v času naborniške vojske elitna enota SV in v katere razvoj smo vložili precejšnja sredstva ter je bila ponos države in SV. V času mrzličnega preoblikovanja SV v ekspedicijsko vojsko, ki je po vstopu v Nato zajela SV, je bila enota preoblikovana v rezervno enoto in njen razvoj ni bil več prioriteta. Častniški in podčastniški kader je bil premaknjen v druge enote SV in znanje o gorskem bojevanju je počasi kopnelo in izginevalo. Nato se je zgodil Afganistan, kjer so v ospredje vstopile ne lahke motorizirane enote, na katerih je temeljil razvoj SV, ampak specializirane enote, še posebej pa so glede na afganistanski relief izstopale potrebe po gorskih enotah. Torej po enotah in zmogljivostih, katere je SV dejansko ukinila. Na tem primeru je razvidno, da če bi bilo načrtovanje razvoja SV malce bolj daljnovidno, bi gorski bataljon ohranili in ga navkljub primarni namembnosti za nacionalno obrambo uporabili tudi v MOM ter našim zaveznikom nudili možnost usposabljanja za bojevanje v gorah. Tako pa smo motorizirano pehoto urili za bojevanje v gorah. Žal to ni edini primer dvoumnih razvojnih odločitev. Moto nadaljnega razvoja mora zato biti obrambne zmogljivosti za nacionalne potrebe ob upoštevanju naših

zavezniških obveznosti.

Zaradi zakonske paralize, ki je ni odpravil niti Zakon o službi v Slovenski vojski in ki je bil predvsem poskus pravnega pokritja procesa profesionalizacije, je v obrambno-varnostnem sistemu kot celoti in SV kot njenem sestavnem delu cela vrsta nelogičnosti in nedorečenosti, ki jih lahko reši samo temeljita prenova Zakona o obrambi. Ker tega zaradi pomanjkanja političnega konsenza ne moremo uresničiti, slovenska politika težave rešuje z bolj ali manj posrečenimi podzakonskimi akti. Smo ena redkih držav, ki odnos in razmerja med Vrhovnim poveljnikom in oboroženo silo ureja s podzakonskimi akti (npr. pravilnikom), četudi je sama materija po svoji naravi ustavna. V Zakonu o obrambi imamo celo poglavje o totalni obrambi, a nikjer ni niti omenjeno vprašanje zagotavljanja profesionalizacije, kadrov, celostne oskrbe pripadnika,... Slednjega kot enega, poleg kadrov in izobraževalnega sistema, ključnih razvojnih področij vsake profesionalne vojske ni uspel vzpostaviti niti Zakon o službi v Slovenski vojski. Ker to ni uspešno in zadovoljivo rešeno, se rešuje v okviru delovanje in aktivnost Vikariata, ki pa sam temelji in deluje na podlagi utečenih praksah in podzakonskih aktih. In to navkljub temu da gre za materijo, ki zaradi svoje narave in širše politične občutljivosti (ustavno opredeljeno razmerje med državo in cerkvijo), sodi najmanj v Zakon o obrambi, če ne še kam drugam. Celostna oskrba namreč vsem pripadnikom SV zagotavljati enak obseg pravic. Ali sedanja ureditev to zagotavlja, je v luči odločitev tudi Ustavnega sodišča vprašljivo. Ta primer lepo odraža, kako je SV zaradi zakonskih nedorečenosti obsojena na tavanje iz improvizacije v improvizacijo, dokler ne zaide v slepo ulico.

Na to se veže tudi ključno razvojno vprašanje SV – profesionalizacije vojske. Profesionalizacija ne pomeni, kot si mnogi napačno razlagajo, poklicne vojske, ampak predvsem profesionalen častniški in podčastniški zbor ter vrhunsko izurjene in usposobljene vojake. Steber takšne vojske je sodoben karierni sistem, katerega SV kljub po-

skusom nikakor ne uspe vzpostaviti. Pripadnik SV mora namreč imeti ob vstopu v SV vsaj osnovno predstavo o tem, kakšna kariera ga čaka oziroma kaj ne more pričakovati in kakšne so njegove realne karijerne možnosti. Sedanja ujetost med Zakon o obrambi, Zakon o službi v Slovenski vojski in Zakon o javnih uslužbencih tega gotovo ne zagotavlja. Saj onemogoča potrebno razvojno prožnost in socialno varnost pripadnikov SV, hkrati pa oblikuje različne kategorije pripadnikov glede na naravo zaposlitve in s tem povezanim socialnim položajem. Cilj je torej karierni sistem, v katerem bodo pripadniki SV napredovali zaradi svojih znanj, strokovnosti in izkušenj ter dokazanih kompetenc, ne pa

na podlagi svetovnega nazora, političnih preferenc ali celo družinske bližine aktualnim političnim elitam.

Samo SV kot resnično profesionalna organizacija bo lahko postala temelj in pomemben dejavnik nacionalne identitete in domoljubja, ne samo na verbalni in simbolni ravni, ampak na povsem konkretni ravni. Torej vojska v kateri se bodo njeni pripadniki identificirali in poistovetili s svojo enoto in pripadnostjo SV. Samo takšni pripadniki pa bodo potem ključni steber krepitve domoljubja in nacionalne zavesti v svojem domačem in širšem družbenem okolju. To pa je dejavnost in funkcija, ki naj bi jo glede na pričakovanja javnosti SV tudi opravljala. Predvsem pa bo presežena na začet-

ku omenjena dihotomija med zaupanjem družbe v SV in pripravljenostjo financiranja njenega delovanja.

Viri:

Malešič, Marjan, Malnar, Brina, Ljubica Jelušič, Anton Grizold, Vinco Vegič, Mitja Hafner Fink, Samo Uhan in Slavko Kurdljija. Slovensko javno mnenje 2009/2: Raziskava o nacionalni in mednarodni varnosti [datoteka podatkov]. Slovenija, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij [izdelava], 2009. Slovenija, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov [distribucija], 2010.

Državlјanska vzgoja – odgovornost nas vseh

dr. Vesna Mikolič, UP FHŠ, Oddelek za slovenistiko, in UP ZRS, Inštitut za jezikoslovne študije

Najbrž ni prave potrebe, da pri razpravljanju o državljanski vzgoji izhajamo vse od opredelitve tega pojma, saj je bilo o sestavinah in ciljih takšne vzgoje tudi v slovenskem prostoru že veliko zapisanega. Sama bi zato želela izpostaviti zgolj enega od ciljev, ki je po mojem mnenju ključen, in poti za doseg le-tega. V Sloveniji bi z državljansko vzgojo, ne glede na to, ali gre za samostojen učni predmet ali gre za vsebine, vključene v različne predmete, morali mladim predstaviti državljansko skupnost na tak način, da bi bili sami motivirani, da postanejo njeni samozavestni, odgovorni in aktivni člani ter s tem pomagajo sebi in skupnosti do kakovostnega bivanja. Pri tem je potrebno upoštevati več znanstvenih spoznanj, bodisi o specifičnih lastnostih mladih bodisi o sodobnih družbenih procesih, v katerih živijo oziroma v katere vstopajo. Za mlade sta tako na eni strani značilna neobremenjen pogled na stvarnost in naravna vedoželjnost, na drugi pa so ravno zaradi pomanjkanja izkušenj nagnjeni k stereotipnemu doživljanju sveta in zato lahko tudi

prikladna tarča različnih manipulacij, ki jih lahko hitro vnamejo tudi za nasilje vseh vrst. Tako tudi svojo pripadnost določeni skupnosti lahko doživljajo zelo stvarno, pragmatično, to pomeni, da jih zanima zgolj toliko, kolikor ustreza njihovim interesom in jim ponuja modele za preživetje, na drugi strani pa v konfliktnih razmerah zlahka zagovarjajo povsem iracionalna stališča in nekritično favorizirajo lastno skupnost ter so v emocionalnem zanosu zanje pripravljeni narediti praktično vse, tudi ubijati. Kako se torej gibati med tema dvema skrajnostma?

Zavedati se moramo tudi, da je naraščanje individualizma v postindustrijskih neoliberalnih družbah povzročilo, da posamezniki težijo k v glavnem individualno zasnovanim identitetnim strukturam, kjer socialna identiteta izgublja svoj pomen. Tako je oslabela psihološka moč tistih duševnih mehanizmov, ki so doslej povzročali ali krepili močne skupinske navezave posameznikov. Posledica tega družbenega procesa je tudi naša kriza, ki pa ravno ponuja in

zahteva ključ za preobrat v takšnem mišljenju. Povezanost v skupnosti je potrebno videti kot priložnost in hkrati našo temeljno odgovornost za preživetje človeške civilizacije.

Glede na to, da so danes še vedno večinoma nacionalne države tiste skupnosti, ki nam nudijo oblikovane kulturne sheme, vzorce, po katerih se lahko orientiramo v našem vsakdanjem delovanju in ki nam nudijo tisto osnovno varnost, potrebno vsakemu človeku kot družbenemu bitju,

je nujno, da se pomena teh skupnosti in lastne vloge v njih zavedajo tudi mladi. Mladi lahko ob spoznavanju konkretnih primerov, kot so npr. ekonomska kriza ali naravne katastrofe, ugotavljajo, kako nujna sta medčloveška solidarnost in družbena organiziranost, ki sta lastni takšni skupnosti, kot je nacionalna država.

Hkrati pa zgolj zapiranje v lastno skupnost oziroma lastno kulturo, ne prinaša rešitev. Kanadski preučevalec medkulturnosti Kymlicka pravi, da se neka kultura oziroma skupnost, ki ji le-ta pripada, razvija le, če se ves čas odpira proti drugim kulturam in ob soočanju z njimi preverja in dalje gradi lastne vrednote. Obmejna območja slovenske države, njene regije, njene etnične manjšine in različne družbene skupine z različnimi življenjskimi stili pomenijo prav takšne priložnosti za neobhodno odpiranje k drugemu. Tudi slovenski kulturni prostor za mejami in slovensko izseljenstvo predstavljajo izhodišče za dialog z evropskim in celotnim mednarodnim prostorom, v katerem se Sloveniji ponuja možnost za preverjanje in revizijo lastnega razvoja. Tako kot narave

ne moremo ohraniti v obliki izoliranih muzejskih primerkov, pač pa le v vsej njeni avtentični raznolikosti, tako samo elementarna odprtost do drugega zagotavlja ohranjanje kulturne raznolikosti, prav ta pa omogoča razvoj in s tem preživetje tudi slovenske narodne in državne skupnosti.

Upravljanje družbene raznolikosti in življenje v dinamičnih razmerah demokratske družbe pa zahteva tudi dinamično vzgojno-izobraževalno dejavnost. Takšna družba namreč temelji na ozaveščenem in odgovornem državljanu. Državljanu, ki se bo zavedal lastnih ravnanj, državljanu, ki ne bo z lastnim diskurzom vedno znova vzpostavljaj in obnavljal predsodkov, ki ne bo deloval izključevalno, pač pa povezovalno. Po transakcijski analizi, ki je teorija osebnosti in komunikacije, je potrebno znati izstopiti iz t. i. trikotnika moči, kjer v medsebojnih odnosih moči nastopajo napadalec, žrtev in reševalec, a so vse tri vloge pravzaprav le trije obrazi žrtve, ko se zapletemo v ta zaprti trikotnik. Prepoznati je treba govor in geste vsake od vlog, zato da lahko ugotovimo, kdaj nas kdo s svojim ravnanjem želi

zvabiti vanj. Biti je treba pošten do sebe in drugih, do svojih občutkov in občutkov drugih. Odgovorni smo, če izrazimo svoje resnične občutke in prisluhnemo resničnim občutkom drugih. Glede na to resničnost moramo biti pripravljeni suvereno reagirati v skrbi do sebe in drugega, do lastne in drugih skupnosti.

Takšen stvaren, pristen, odprt in aktiven odnos je mladim blizu, zato ne bi smelo biti težko na tej osnovi pomagati mladim, da postanejo samozavestni in odgovorni državljani. Vendar pa za to potrebujemo tako pristope, ki segajo od spodaj navzgor, kot tiste od zgoraj navzdol; namreč če se bodisi v družini bodisi v oblastnih strukturah namesto pristnosti, poštenosti, kompetentnosti in odgovornosti vzdržujejo spletkarjenje, zlorabe, klanovstvo in manipulacije vseh vrst, potem žal niti nobena državljanska vzgoja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, ki sodijo nekam na sredo te vertikale, ne bo pomagala oblikovati družbeno odgovornega slovenskega državljana, pač pa se bomo zaprti sami vase, v svoj lasten trikotnik moči, sesuli sami vase. Državljsko vzgojo bi zato morali s svojim zgledom izvajati prav vsi!

V Kamniku in Komendi poteka razpis

za 1. nagradni natečaj z naslovom Kamnik Maistrovo mesto

Rudolf Pfajfar, predsednik komisije KOVDO

Koordinacijski odbor veteran-skih in domoljubnih organizacij (KOVDO) v sestavi Društvo general Maister Kamnik, Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Kamnik-Komenda, Zveza združenj borcev za vrednote NOB, Policijsko veteransko društvo Sever Ljubljana odbor Kamnik, Zveza slovenskih častnikov Kamnik-Komenda je sklenil, da na območju občin Kamnik in Komenda **r a z p i š e 1. nagradni natečaj z naslovom Kamnik Maistrovo mesto.**

V natečaju sodelujejo vse osnov-

ne šole na območju občine Kamnik in Komenda.

Namen natečaja je, da mladi razmišljajo o domoljubju in sporočilnosti generala Rudolfa Maistra.

Tekmovanje poteka na **literarnem področju**, ki obsega pisanje spisov na omenjeno temo in **likovnem področju**, ki je omejen na risarska, slikarska in grafična dela na omenjeno temo do formata 50x70cm.

Vsaka osnovna šola, ki se je prijavila na razpis, lahko sodeluje z največ tremi literarnimi in tremi likovnimi deli, ki jih izdelajo učenci druge in tretje triade.

Izbrali bomo samo najboljše delo na posameznem področju vsake triade. Za prva mesta so predvidena posebna priznanja, ki jih bomo podelili na občinski priznanik, vsem sodelujočim pa bomo podelili knjižne nagrade na šolskih slovesnostih.

V ta namen je KOVDO ustanovil Komisijo na projektu Kamnik Maistrovo mesto.

Razpis bo zaključen 5. marca 2014, zato vas bomo o nagrajenih delih in nagrajencih seznanili v eni od prihodnjih številok Maistrovega glasa.

Rudolf Maïster – general in pesnik

dr. Dragan Potočnik

Naprej

*Bratje! V Triglavu ognji gore:
žarki kresovi, krvavi plameni,
kakor silni meči ognjeni,
ki jih sami arhanglji vihte.*

*Bratje! Naša pomlad gre iz tal,
bistra ko burja, močna ko val:
v naša domovja se je zagnala,
tmò razklala, sonce skovala,
sonce – kralja Matjaža dan.*

*Bratje, v sedlo, vajeti v dlan;
Drava nas zove, Jadran rjove,
vranci naj skrešejo trde podkove,
bratje – naprej!*

*(Rudolf Maister Vojanov, Kitica
mojih, Ljubljana 2003, str. 19)*

Rudolf Maister se je rodil leta 1874 v Kamniku. Po opravljenem 6. razredu gimnazije se je odločil, da bo šel v domobransko kadetnico na Dunaj, kjer je bil od leta 1892 do 1894. Kot kadet (častniški namestnik) je bil dodeljen domobranskemu bataljonu v Ljubljani, nato pa domobranskemu pehotnemu regimentu v Celovcu. Leta 1895 je bil povišan v poročnika in premeščen v Ljubljano, kjer je opravljal različne naloge (orožar v četi in bataljonu, častnik na mestnem poveljstvu, uril je rezerviste). Dodatno se

je izpopolnjeval v jezdarski (jahalni) in strelski šoli in si tako pridobil znanja z različnih področij. Leta 1907 je opravil tudi polletno šolanje v častniški šoli v Gradcu, kar mu je omogočilo napredovanje v čin stotnika. Veljal je za sposobnega, nadarjenega, bistrega in trdnega značaja.

V več kot desetih letih službovanja v Ljubljani je na vajah v premikanju vojske premeril slovensko ozemlje in se tako dodobra seznanil z ozemljem, kjer so živeli Slovenci. Neposredno spoznavanje terenov na Štajerskem in Koroškem mu je ob koncu prve svetovne vojne prišlo še kako prav. To je bilo tudi obdobje, ko je izdal pesniško zbirko Poezije, ko si je začel ustvarjati bogato knjižnico in ko je kot talentiran slikar začel tudi slikati.

General Rudolf Maister – portret s sabljo.
Fototeka PAM

Medtem se je Rudolf Maister tudi poročil z Marijo, izobraženo hčerjo deželnega sanitarnega inšpektorja dr. Stanka Stergerja. Kmalu sta se jima rodila sinova Hrvoj in Borut.

Leta 1908 je bil kazensko premeščen v Przemysl v Galiciji, kamor se je preselil z družino in materjo. Leta 1910 je

napredoval v čin stotnika in postal poveljnik 7. bojne čete, leta 1912 pa tudi poveljnik podčastniške šole.

Tedaj je na vojaških vajah močno zbolel (vnetje rebrne mreže) in bil na zdravniškem pregledu spoznan za hudega pljučnega bolnika. V drugi polovici leta 1913 je bil na šestmesečnem bolniškem dopustu. V tem času se je zdravil v Dalmaciji in tudi v egiptovskem zdravilišču blizu Kaira.

Po dopustu je bil premeščen iz domobranstva v črno vojsko (Landsturm). 1. novembra 1913 je postal poveljnik črnovojniške izpostave v Celju, 7. decembra 1914 pa referent pri črnovojniškem okrožnem poveljstvu 26 v Mariboru. 21. junija 1916 je postal začasni poveljnik okrožnega črnovojniškega poveljstva 26 v Mariboru.

Zaradi njegovega odkritega delovanja za slovenstvo je bil 8. marca 1917 premeščen v Gradec k črnovojniškemu okrožnemu poveljstvu 3. Med službovanjem v Gradcu je bil povišan v majorja.

Po štirimesečni odsotnosti se je major Rudolf Maister spet vrnil v Maribor. O tej, za Maribor tako pomembni premetitvi piše v zgodovini prevratnih dogodkov v Mariboru 1918/19 Franjo Cvirn, podpolkovnik, ki je bil ob prevratu komandant Maribora: »Dr. Korošec ga sprejme takoj. Ko mu je Maister razložil svojo zadevo, je Dr. Korošec upropaščen izjavil Maïstru: 'Bojim se za tebe, ne vidim izhoda. Rešiti te more samo cesarjeva osebna intervencija.' Dr. Korošec se odloči za to pot. Zaprošil je cesarja Karla za audijenco in cesar ga je takoj sprejel, ker ga je osebno dobro poznal in mu je bil naklonjen, saj je Dr. Korošec kot predsednik Jugoslovanskega Kluba zastopal v težki državni krizi Austro-Ogrske monarhije tezo za ureditev vprašanja Jugoslovanskih narodov v njenem okviru. Ko je Dr. Korošec cesarju pojasnil Maïstrovu zadevo, je cesar zahteval akte in po pregledu is-

tega odredil, da se Maister takoj zopet premesti v Maribor. Rešen je bil Maister, rešen je bil Maribor. Maister je bil takoj razrešen svoje službe v Grazu in zopet premeščen nazaj v Maribor.«¹

S 1. julijem 1917 je bil major Rudolf Maister imenovan za stalnega poveljnika črnovojniškega poveljstva 26 v Mariboru, kar je ostal vse do konca prve svetovne vojne.

Tako kot v drugih krajih, kjer je Maister služboval, je tudi v Mariboru postal kmalu del družabnega življenja Slovencev v mestu. S tem se je seveda zameril Nemcem v mestu, ki niso

¹ PAM, Prevrtni dogodki na slovenskem Štajerskem 1887-1920, SIG 2037, AŠ 1, spis 278.

mogli sprejeti dejstva, da je na poveljniškem mestu Slovenec. Vojni in politični pretresi ob koncu prve svetovne vojne so Maistra še tesneje povezali s slovenskim političnim dogajanjem v Mariboru in na Štajerskem.

Praznovanje 140-letnice rojstva Rudolfa Maistra ni le priložnost, da ohranjamo zgodovinski spomin, ampak je tudi priložnost za krepitev ponosa in ljubezni do domovine. Zavest o nacionalni identiteti namreč predstavlja osnovo širši evropski identiteti, kjer je za globlje razumevanje pripadnosti enotnemu evropskemu kulturnemu prostoru še kako potrebno zavedanje lastnega naroda. Pomembno ni le, da ohranimo zgodovinski spomin, ampak je pomemben tudi zgled, kaj

zmore odločnost in pogum posameznika oz. skupine ljudi. Hkrati pa so prevratni dogodki leta 1918 tudi priložnost, da ob tako pomembnem dogodku iz nacionalne zgodovine krepimo ponos in ljubezen do domovine.

Ko govorimo o generalu Maistru, govorimo o slovenskem častniku, prvem slovenskem generalu, razumniku, pa tudi o umetniku. Razumeti ga je mogoče na podlagi različnih človeških vrlin: vojaške drznosti, neustrašnosti, globoke narodne zavesti, samozavesti enkratnega dejanja, ki postavi vse na kocko, dejanja, ki odloča o uspehu ali propadu naroda. Njegovi odločilni načrti za prihodnost Slovenije ga kažejo kot enega največjih mož v narodovi zgodovini.

Domovini večno predan

Aleks Štakul

V zapisanem prispevku se člani društva Naša zemlja osredotočamo na jezikovno plat vsebine Zakona o visokem šolstvu Republike Slovenije ter možnosti slovenskih študentov na tujih fakultetah in podajamo naše mnenje.

Strinjamo se, da imajo različni zakoni svojo dikcijo, svoj pravni jezik, svoj pristop k oblikovanju vsebine posameznih členov in celih poglavij. To lahko razbere vsak bralec, ki se loti prebiranja slovenske zakonodaje. Vendar vseeno pa sestavljalci vsebine Zakona o visokem šolstvu ne bi smeli pozabiti na dejstvo,

- da bo navedeni zakon veljal na slovenskem govornem področju, kjer je uradni in državni jezik slovenščina;
- da bo vplival na rabo slovenskega jezika med vsemi udeleženci izobraževalnega in raziskovalnega dela različnih fakultet;
- da z rabo slovenskega jezika na visokošolskih in raziskovalnih ustanovah ob vseh mednarodnih priporočilih izkazujejo nosilce navedenih dejavnosti spoštovanje do slovenske jezikovne,

literarne, umetnostne, etnološke in kulturne dediščine Slovencev.

Čeprav posamezne fakultete želijo privabiti in hkrati dati možnosti za študij tujim študentom, menimo, da bi morala ostati raba slovenskega jezika na prvem mestu tako v predavalnicah, na vajah kot na izpitnem redu. Ne strinjamo se, da bi se obvezna predavanja ter vse druge dejavnosti enostavno, ki jih program vsebuje, odvijala v tujem (kateremkoli) jeziku kot je razbrati v obstoječem predlogu Zakona o visokem šolstvu.

Tudi slovenski študentje, ki se vključijo v katerikoli študijski program na katerikoli tuji fakulteti, se morajo naučiti jezik države, v kateri so vključeni v izobraževalni in raziskovalni proces.

In še na eno pomembno dejstvo, razvidno iz obstoječega besedila Zakona o visokem šolstvu, želimo opozoriti. Ob izmenjavi študentov različnih fakultet moramo vztrajati, da bodo slovenski študentje imeli v celoti finančno kritje za čas bivanja oz. študija na tujih fakultetah, enako kot ga imajo tudi študentje v Republiki Sloveniji.

To dejstvo je pomembno zato, ker si večina študentov v razmerah, kakršne v naši družbi prevladujejo že nekaj let in ne zgleda, da se bo kaj dosti spremenilo tudi v prihodnjem obdobju, se takega študija ne bodo mogli privoščiti. Sestavljalci vsebine Zakona o visokem šolstvu morajo imeti pred seboj večino žal že zelo obubožanih slovenskih družin, kjer ni več denarja za poravnavo visokih zneskov za študij in bivanje slovenskih študentov na tujih fakultetah, pa četudi so le-ti zelo nadarjeni.

Člani društva Naša zemlja pričakujemo, da bodo naše pripombe našle še kaj somišljenikov in da bodo vsi, ki so odgovorni za vsebino, terminologijo, celotno proceduro sprejemanja navedenega zakona delali v dobro slovenskih študentov in s tem hkrati v dobro vseh slovenskih državljanov. Biti je treba pošten do sebe in drugih, do svojih občutkov in občutkov drugih. Odgovorni smo, če izrazimo svoje resnične občutke in prislunemo resničnim občutkom drugih. Glede na to resničnost moramo biti pripravljeni suvereno reagirati

Belokranjec Joško Slobodník

Maistrov borec - domoljub z veliko začetnico

Mirjana Furlan, članica upravnega odbora general Maister Ljubljana in članica upravnega odbora Belokranjskega društva general Maister

Joško Slobodník, ognjičar - topničar, 12.8.1885 – 1.11.1966

V Vojaškem muzeju slovenske vojske v Mariboru je postavljena stalna razstava General Maister in borci za severno mejo, v kateri je osvetljena slovenska zgodovina med začetkom prve svetovne vojne in plebiscitom na Koroškem. Razstava prikazuje predvsem dogodke in boje za severno slovensko mejo ob koncu prve svetovne vojne, kjer je med ostalimi imel pomembno vlogo tudi Belokranjec z Radovice pri Metliki, po činu artilerijski podpolkovnik, topničar (ognjičar) **Joško Slobodník, ki je ob prevratu 1918 vodil slovensko vojsko v obeh topniških polkih v Mariboru in na desnem bregu Drave.**

Ob razpadu Avstro-Ogrske in nastanku Države SHS in Nemške Avstrije med državama ni bila določena meja in sta si predvsem obmejne kraje lastili obe državi. Narodna vlada v Ljubljani meji ni namenjala dovolj pozornosti. S soglasjem Narodnega sveta za Štajersko pa je 1. novembra 1918 major Rudolf Maister prevzel vojaško oblast v Mariboru, bil imenovan v čin generala in prevzel poveljevanje vsem enotam na slovenskem Štajerskem.

V prvih dneh novembra 1918 sta bila generalu Maistru v veliko pomoč stotnik Edvard Vaupotič, ki je poveljeval

enotam na levem bregu Drave, in **ognjičar Joško Slobodník, ki je vodil topniška polka, v katerih so ostali le Slovenci na desnem bregu Drave.**

Znamenite besede Rudolfa Maistra »Ne priznavam teh točk! Maribor proglašam za jugoslovansko posest in prevzemam v imenu svoje vlade vojaško poveljstvo nad mestom in vsem Spodnjim Štajerskim!« mogoče 1. novembra 1918 ne bi zveneale tako samozavestno, če ne bi imel okrog sebe zbranih veliko število enako mislečih domoljubov oziroma kakor je sam napisal, »veliko število starejših zavednih slovenskih podčastnikov«. Te besede so izvzete iz daljšega rokopisa Rudolfa Maistra, citiranega v Spominskem zborniku, ki je v Mariboru izšel leta 1979 ob 60-letnici bojev za severno slovensko mejo. V tem rokopisu Rudolfa Maistra z naslovom Tik pred prevratom je Joško Slobodník omenjen večkrat in general Maister je o njem pisal samo v najlepši luči. Na strani 19 je med drugim objavil tudi »Poročilo ognjičarja Slobodnika«.

V ilustracijo, kakšno mnenje je general Rudolf Maister imel o ognjičarju Jošku Slobodniku, je naslednji tekst, ki ga lahko preberemo na strani 18 Spominskega zbornika:

»V topničarski vojašnici (sedanja vojašnica vojvode Putnika) poljsko havbični polk št. 106, brez slovenskih častnikov in poljsko topniški polk št. 128, častnik – Slovenec, poročnik Tone Vovk. Moštvo skoraj sami Slovenci. Izredna sreča je bila, da je imel ta polk veliko število starejših zavednih slovenskih podčastnikov, ki so z žilavo vztrajnostjo in železno voljo opravljali službo v vojašnici in okoli nje. **Glava in srce jim je bil Belokranjec, ognjičar Joško Slobodník. S krepko samozavestjo je preudarno vodil prve dni po prevratu sam vse službene posle združenih slovenskih ostankov obeh topniških polkov.**«

In naprej še: ... Stotnik Vaupotič je

postal »valpet« Maribora severno od Drave, Slobodník pa »oslobodník« mestnega dela južno od nje. To hitro zavojevanje Maribora se je moglo izvesti samo zato, ker so naši, sicer maloštevilni, zato pa tembolj narodno zavedni in požrtvovalni in junaški prevratni vojaki – dobrovoljci, Vaupotičevi in Slobodnikovci, v skupnem prizadevanju sočasno započeli svojo zgodovinsko domovinsko obrambno dolžnost. Drug brez drugega bi ne uspeli v tem pomembnem delu. Slobodnikovci topničarji so bili s prav majhno izjemo sami Kranjci.«

V Časopisu za zgodovino in narodopisje, letnik 5, Maribor, 1986, kjer več avtorjev govori o pomenu in zgodovinski vlogi generala Maistra, je na str. 183 dr. Janko Pleterski zapisal:

»... Ampak mislim, da drži tisto, kar je rekel tov. Jan, da bi ne bilo slabo, če bi imeli 1. novembra 1918 še kakega Maistra. Da se ne bomo narobe razumeli: ne zanikam vlogo tudi drugih v Mariboru, ne samo tistega splošnega ljudskega razpoloženja, ampak osebnosti, ki so tudi bile tedaj aktivne. Gre predvsem za take, kot je bil **Joško Slobodník.**«

Da, **Joško Slobodník** je bil predvsem domoljub z veliko začetnico. Doslej še ni bila dovolj raziskana in ovrednotena njegova vloga v obdobju, ko se je

v prelomnih trenutkih ob koncu prve svetovne vojne rojevala slovenska državnost in formirala slovenska država v sklopu Države SHS. Ko so v zadnjih dneh oktobra 1918 Slovenci v Ljubljani prevzeli civilno in vojaško oblast in razglasili Državo Slovencev, Hrvatov in Srbov, meja na Štajerskem še zdaleč ni bila definirana. Še več, Občinski svet mesta Maribor je 30. oktobra 1918 sprejel sklep, da je Maribor del Nemške Avstrije. Kar se je v Mariboru dogajalo od tega trenutka dalje in Jožko Slobodnik je bil pomemben akter tega dogajanja, je bilo predpogoj za razglas o mobili-

zaciji, ki ga je 9. novembra 1918 izdal general Rudolf Maister. Dogodki, ki so jih sprožili pogumni posamezniki, so vodili do prevrata in do dokončne osvoboditve Maribora in priključitvi spodnje Štajerske, Prekmurja in dela Koroške k nastajajoči Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov.

Temeljni kamen naši državnosti so torej položili general Rudolf Maister-Vojanov in njegovi soborci za severno mejo, ki so se še kako dobro zavedali, da »drug brez drugega bi ne uspeli«. In če je Rudolf Maister – Vojanov eden največjih Slovencev 20. stoletja, je Jožko Slobodnik gotovo eden

najpomembnejših Belokranjcev 20. stoletja. Jožko Slobodnik je s svojim pogumnim delovanjem pomembno prispeval k začetkom nastajanja naše domovine – države Slovenije.

Viri:

Vojaški muzej slovenske vojske Maribor; Spominski zbornik 1979 – po rokopisu Rudolfa Maistera; Časopis za zgodovino in narodopisje, letnik 5, 1986

Pripombe k jeziku zakona o visokem šolstvu v Sloveniji

Ana Vehar, predsednica društva Naša zemlja

V zapisanem prispevku se člani društva Naša zemlja osredotočamo na jezikovno plat vsebine Zakona o visokem šolstvu Republike Slovenije ter možnosti slovenskih študentov na tujih fakultetah in podajamo naše mnenje.

Strinjamo se, da imajo različni zakoni svojo dikcijo, svoj pravni jezik, svoj pristop k oblikovanju vsebine posameznih členov in celih poglavij. To lahko razbere vsak bralec, ki se loti prebiranja slovenske zakonodaje. Vendar vseeno pa sestavjalci vsebine Zakona o visokem šolstvu ne bi smeli pozabiti na dejstvo,

- da bo navedeni zakon veljal na slovenskem govornem področju, kjer je uradni in državni jezik slovenščina;
- da bo vplival na rabo slovenskega jezika med vsemi udeleženci izobraževalnega in raziskovalnega dela različnih fakultet;
- da z rabo slovenskega jezika na visokošolskih in raziskovalnih ustanovah ob vseh mednarodnih priporočilih izkazujejo nosilce navedenih dejavnosti spoštovanje do slovenske jezikovne, literarne, umetnostne, etnološke in kulturne dediščine Slovencev.

Čeprav posamezne fakultete želijo privabiti in hkrati dati možnosti za študij tujim študentom, menimo, da bi morala ostati raba slovenskega jezika na prvem mestu tako v predavalnicah, na vajah kot na izpitnem redu. Ne strinjamo se, da bi se obvezna predavanja ter vse druge dejavnosti enostavno, ki jih program vsebuje, odvijala v tujem (kateremkoli) jeziku kot je razbrati v obstoječem predlogu Zakona o visokem šolstvu.

Tudi slovenski študentje, ki se vključijo v katerikoli študijski program na katerikoli tuji fakulteti, se morajo naučiti jezik države, v kateri so vključeni v izobraževalni in raziskovalni proces.

In še na eno pomembno dejstvo, razvidno iz obstoječega besedila Zakona o visokem šolstvu, želimo opozoriti. Ob izmenjavi študentov različnih fakultet moramo vztrajati, da bodo slovenski študentje imeli v celoti finančno kritje za čas bivanja oz. študija na tujih fakultetah, enako kot ga imajo tuji študentje v Republiki Sloveniji. To dejstvo je pomembno zato, ker si večina študentov v razmerah, kakršne v naši družbi prevladujejo že nekaj let in ne zgleda, da se bo kaj dosti spremenilo tudi v prihodnjem obdo-

bju, se takega študija ne bodo mogli privoščiti. Sestavjalci vsebine Zakona o visokem šolstvu morajo imeti pred seboj večino žal že zelo obubožanih slovenskih družin, kjer ni več denarja za poravnavo visokih zneskov za študij in bivanje slovenskih študentov na tujih fakultetah, pa četudi so le-ti zelo nadarjeni.

Člani društva Naša zemlja pričakujemo, da bodo naše pripombe našle še kaj somišljenikov in da bodo vsi, ki so odgovorni za vsebino, terminologijo, celotno proceduro sprejemanja navedenega zakona delali v dobro slovenskih študentov in s tem hkrati v dobro vseh slovenskih državljanov. Biti je treba pošten do sebe in drugih, do svojih občutkov in občutkov drugih. Odgovorni smo, če izrazimo svoje resnične občutke in prisluhnemo resničnim občutkom drugih. Glede na to resničnost moramo biti pripravljeni suvereno reagirati

Ustanovitev Belokranjskega društva general Maister

Tudi belokranjski Maistrovci smo se pridružili Zvezi društev general Maister

Jože Matekovič, predsednik Belokranjskega društva general Maister

Po nekajmesečnih pripravah smo 31. januarja 2014 v Metliki ustanovili Belokranjsko društvo general Maister. Inicijativa za ustanovitev društva je prišla s strani vodstva Zveze društev general Maister. Ob pomoči mag. Milana Lovrenčiča in Vitka Roša smo skupaj z Mirjano Furlan in Francetom Jakljevičem pripravili vse potrebno za ustanovitev domoljubnega in veteranskega društva general Maister.

Po seznanitvi z delom in poslanstvom že delujočih društev in Zveze društev general Maister ter brskanju po zgodovinskih gradivih o vlogi in prispevku Belokranjcev v bitkah za severno mejo, smo bili v naši delovni skupini kmalu enotnega prepričanja, da si tudi Bela krajina vsekakor zasluži takšno društvo.

To prepričanje se nam je še dodatno utrdilo v nadaljnjih aktivnostih, saj smo spoznali, da je to zelo pomembno zgodovinsko obdobje za usodo Slovenije na področju Bele krajine zelo slabo raziskano.

V pogovorih s starejšimi domačini, še zlasti s profesorji zgodovine in ljudmi, ki jih zgodovina še posebej zanima, smo ugotovili, da je še kako živ spomin na generala Maistra, na borce za severno mejo in nasploh na strahote prve svetovne vojne.

Še vedno je veliko pričevanj o dogodkih iz tistih časov in o ljudeh tako „navadnih vojakov“ kot častnikov, ki so se z ramo ob rami pokončno borili za svojo domovino in svojo državo.

Prijetno smo bili presenečeni nad velikim odzivom za vstop v novoustanovljeno društvo. Posebej smo veseli, da so se nam takoj pridružili in nam obljubili vsestransko strokovno po-

moč tudi strokovnjaki s področja zgodovine. Pravo navdušenje smo doživeli s strani potomcev in sorodnikov nekdanjih Maistrovih borcev, ki delijo naše prepričanje, da je vedenja o teh ljudeh in dogodkih premalo in da si v naši zgodovini to obdobje zasluži vidnejše mesto. Ravno sodobno preučevanje takratnih razmer, hrabrosti in nesebične požrtvovalnosti generala Maistra in vseh njegovih soborcev lahko predstavlja tisti most, ki s sporočilom o pomenu domoljubja vodi v naše šole in k naši mladi generaciji.

Zavedamo se, da se bo tudi naše društvo moralo na začetku spopasti z običajnimi težavami, kot so formalni postopki registracije, ureditev finančnega poslovanja, ureditev članskih in drugih evidenc ter zagotovitev tehničnih pogojev za delo. K sreči je ta problematika podobna pri skorajda vseh volonterskih in domoljubnih društvih, v katerih glavni akterji že vrsto let delujemo in nam prostovoljstvo oziroma načelo »narediti in prispevati več kot drugi« ne predstavlja večjih težav.

Ustanovna skupščina je soglasno potrdila predlog, da se društvo generala Maistra ustanovi za področje vseh treh Belokranjskih občin, ker bomo skupaj lahko učinkovitejše združili vse naše strokovne in druge potenciale pri raziskovanju tega obdobja. Prepričani smo tudi, da bomo tako lažje poenotili pristop k ustrežnejšemu uvajanju domoljubne in domovinske vzgoje v belokranjske šole.

Društvo si je že na ustanovni skupščini med pomembnejše naloge zapisalo potrebo po čim kvalitetnejši ureditvi evidenc in seznamov nekdanjih borcev za severno mejo. Ugotovili smo namreč, da so obstoječe evidence zelo pomanjkljive.

Pri tem bo naša naloga zbrati čim več dokumentov, pričevanj, fotografij in morebitnih predmetov o takratnem obdobju. Zbrana dokumentacija bi bila prav gotovo dobra osnova za postavitev ustrezne stalne zbirke v sicer že danes zelo lepo in prizadevno urejenemu Belokranjskemu muzeju, tako na centralnem sedežu v Metliškem

Pozdravni govor župana Občine Metlika Darka Zevnika.

gradu kot v krajevnih zbirkah v Črnomlju, Semiču in Vinici.

Na podlagi zbranega gradiva bodo sledile pobude in aktivnosti za postavitev ustreznih obeležij, ki bodo pričala o takratnih dogodkih in izjemnih posameznikih. Že danes imamo v mislih Joška Slobodnika z Radovice pri Metliki, ki je imel pomembno vlogo v bitkah za Maribor in tudi Antona Lokarja iz Črnomlja, ki je sodeloval v bitkah za severno mejo. In tudi vseh ostalih borcev za severno mejo, za katere so nam povedali njihovi potomci, ki pa jih v sedanjih evidencah ni, ker so bile narejene dokaj pozno, ko je veliko borcev za severno mejo že preminilo. Upamo tudi, da bodo zbrana gradiva dobra osnova za izdajo posebne knjižice, v kateri bi vse zbrane dokumente predstavili. Tu računamo na pomoč naših prizadevnih profesorjev in mladih izobražencev.

Vsekakor smo bili zelo veseli, da so nam lokalni mediji in lokalne spletne strani namenile kar nekaj pozornosti, saj je ustanovitvi sledil zelo pozitiven

odziv javnosti predvsem z novimi pristopi v društvo ter z informacijami o nekdanjih borcih, ki jih (še) nimamo na naših seznamih.

Naj se ob koncu še enkrat prav lepo zahvalim vsem, ki so nam pomagali pri ustanovitvi društva. Še zlasti se zahvaljujem predstavnikoma ZDGM, predsedniku mag. Milanu Lovrenčiču in podpredsedniku Vitku Rošu, županu občine Metlika in podžupanoma občine Črnomelj in Semič, novinarjem Dolenjskega lista, Belokranjca, TV Vaš kanal, društvu Fokus Metlika in vsem ostalim.

Prepričani smo, da se bo naše članstvo še naprej krepilo. Veseli bomo sleherne dobronamerne pobude. V imenu izvoljenega upravnega in nadzornega odbora izjavljam, da smo častne naloge v društvu sprejeli z vso odgovornostjo in spoštljivim odnosom do generala Maistra in vseh tistih, ki so se s svojim pogumnim delom in nesebičnostjo dosegli, da lahko danes živimo v svobodni Slovenji - našemu domu in domovini.

Država Slovenija

*Slovenija je majhna, ampak lepa država.
V njej dva milijona je ljudi,
oblika njena je kokoška,
a to ničesar ne spremeni.*

*Ima morje, reke, gore
in najvišji vrh - Triglav.
Zanimiva so jezera:
Bohinj, Bled in vsa sedmera.*

*Pod površjem svojim skriva
čudovit podzemni svet.
V Postojnski jami pa prebiva
prav posebna človeška riba.*

*Glavno mesto je Ljubljana,
kjer sem se rodil tudi jaz,
zdaj prebivam v Trbovljah,
ki so mesto in ne vas.*

*Gašper Grašič, 3. a
Osnovna šola Tončke Čeč
Trbovlje*

Ustanovljeno novo društvo tudi v Domžalah!

Generalova dejanja navdušujejo tudi Domžalčane.

Matjaž Brojan

V domžalskem domu so v ponedeljek, 16. decembra 2013, ustanovili 22. slovensko društvo general Rudolf Maister ter si postavili načrt, kako v Domžalah njegova dejanja in spomin podaljševati v prihodnje čase.

Domžale so kraj na obrobju Ljubljane v neposredni bližini Mengša, kjer je Rudolf Maister oziroma njegova družina preživela nekaj let potem, ko se je v Mengeš preselila iz generalovega rojstnega Kamnika. Že dalj časa smo v Domžalah načrtovali ustanovitev še enega novega društva, ki bo gojilo spomin na Maistra, nadaljevalo domoljubna izročila in prenašalo sporočilnost njegovih dejanj med mlade. Ta dejanja so za slovenstvo še kako pomembna v času, ko Slovenci po-

trebujemo bolj kot kdaj koli človeka, kakršen je bil on.

Kakih 20 udeležencev se je zbralo na ustanovnem sestanku društva, ki ga je vodil Anton Preskar. V vsebinsko polnem večeru so bili poudarjeni vsi potrebni nastavki za podobo delovanja društva, dimenzije tega dela pa je navzočim predložil predsednik Zveze društev general Maister mag. Milan Lovrenčič. Podčrtal je generalove pomembne dosežke, poudaril dragocenost njegovih izročil med Slovenci, predvsem pa predstavil delo Zveze in samih društev. Predlagal je nekaj iztočnic, kako naj v novo ustanovljenem društvu ravnamo.

V zanimivi in na mnoga področja možnega delovanja segajoči razpravi

so udeleženci ustanovnega občnega zbora načrtali pot začetnega obdobja. Zanj so si postavili že prve naloge. Ker prihodnje leto obeležujemo 100 letnico začetka 1. svetovne vojne, bodo s svojimi aktivnostmi pogledali med dejanja Domžalcev v tem obdobju. Namenili so si pripraviti razstavo, izdali pa bodo tudi posebno publikacijo, ki bo prinesla gradivo o Domžalcih v tem času. Zanimiv je podatek, da je bilo med Maistrovimi borci za severno mejo kar 51 Domžalcev. Njihovi spomini, izročila in gradivo pa bo dragocena materija za pripravo omenjenih publikacij.

Ob koncu so izvolili še vodstvo društva; za predsednika je bil izvoljen Janez Škofic, tajnik pa bo Janez Orehek.

Kaj je KoDVOS?

mag. Milan Lovrenčič

Pred šestimi leti smo skupaj z društvom MORIS predlagali takratnemu predsedniku republike dr. Danilu Turku, da bi povezali vse veteranske in domoljubne organizacije z namenom koordinacije in spodbujanja domoljubnega delovanja. Poleg naše Zveze so bili povabljeni tudi Zveza združenj borcev za vrednote NOB, Zveza policijskih društev Sever, Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Zveza društev in klubov MORIS, Zveza društev civilnih invalidov Slovenije, Zveza slovenskih častnikov, Zveza društev vojnih invalidov Slovenije ter društvo TIGR. Predsednik je našo pobudo sprejel in nas pozval k ustanovitvi, sprejemu statuta in izvolitvi prve koordinacije. Vse to smo naredili in pooblastili Zvezo društev vojnih invalidov Slovenije (ZDVIS), ki ji je predsedoval prekaljeni javni delavec g. Ivan Pivk, da opravi vse potrebne formalnosti. Kot zaščitni znak je bila sprejeta kratica KoDVOS, ki pomeni Koordinacija domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije. V pravila smo napisali, da vsako leto predsedovanje prevzame druga članica koordinacije. Po petih letih je to čast in dolžnost prevzela ZDGM, sedež pa je še vedno ostal v prostorih ZDVIS-a, za čigar gostoljubje se najlepše zahvaljujemo.

KoDVOS je združba veteranskih in domoljubnih organizacij, ki si prizadevajo dati svoj prispevek k negovanju in ohranjanju spoštljivega odnosa do domovine in naše pripravljenosti, da jo varujemo in damo svoj prispevek k razvoju naroda in države.

Predmet našega dogovarjanja je skupno delovanje in vplivanje na

pomembne dogodke, organiziranje proslav in komemoracij, ki so pomembni za državo. Skupaj si prizadevamo za ustrezno obravnavo pomembnih zgodovinskih dogodkov in osebnosti, ki so usodno vplivali na naš obstanek in razvoj. Sodelujemo z ministrstvi za delo, obrambo, šolstvo in kulturo, ki so nam priznali delovanje v javnem interesu. Dobro sodelovanje in usklajevanje poteka tudi z uradom predsednika RS, največkrat glede prisotnosti predsednika države na pomembnejših dogodkih v organizaciji KoDVOS-a. Zastopani smo tudi v Odboru za proslave pri Ministrstvu za kulturo ter v Programskem svetu RTV.

KoDVOS si prizadeva, da bi spomenik braniteljem slovenske zemlje na Cerju pridobil status državnega pomena. Žal se država otepa pokroviteljstva, zato nam v tem trenutku ostane edina možnost, da skupaj z občino Miren Kostanjevica uredimo vse potrebno in spomenik vsaj deloma postavimo v funkcijo, ki mu pripada. Ne moremo pa prevzeti pokroviteljstva, saj nobena zveza nima finančnih sredstev v ta namen.

V KoDVOS-u si prizadevamo za transparentnejše financiranje veteranskih in domoljubnih organizacij. Že od leta 2006, ko je bil sprejet Zakon o vojnih veteranih, čakamo na sprejetje pravilnika, ki bo podrobneje ocenjeval in na podlagi tega tudi financiral našo dejavnost. Zavzemamo se, da bi pravilnik področje delovanja po Zakonu o vojnih veteranih ločili od področja delovanja po Zakonu o žrtvah vojnega nasilja, saj gre za povsem različna področja in tematske sklope, na podlagi katerih bi ocenje-

vali in točkovali našo dejavnost.

Prav zaradi takih pomanjkljivosti se je dogajalo in se dogaja še sedaj, da pridejo do izraza razni politični botri in strankarski interesi, kar se je največkrat odražalo pri financiranju nekaterih »domoljubnih organizacij po Zakonu o žrtvah vojnega nasilja«. Strankarsko pa delujejo in se s pomočjo svojih ministrov financirajo tudi nekatere na novo organizirane »veteranske organizacije« iz obdobja osamosvajanja, ki niso članice KoDVOS-a. Na splošno pa nam vsem s svojim političnim delovanjem delajo veliko škodo.

Pred nekaj meseci je Vlada RS podala predlog spremembe Zakona o vojnih veteranih, po katerem bi pokroviteljstvo in financiranje prevzelo Ministrstvo za obrambo, vendar je bil predlog začasno ustavljen. Ostaja dogovor, da se na podlagi pogodbe in sklepa ministrice financiranje vodi v okviru MDDSZ vsaj še do konec leta 2014. Posledica teh dogovarjanj je, da smo vse članice koordinacije že dalj časa brez vsakršnih finančnih sredstev.

Letos predseduje KoDVOS-u ZDGM. To čast in dolžnost sprejemamo z veliko odgovornostjo in s prizadevanjem za čimbolj uspešno izvajanje sprejetega programa dela. V pomoč nam je tudi podpora predsednika RS, s katerim po zaslugi dr. Uroša Kreka korektno sodelujemo. To sodelovanje pa ni samo ob vsakoletni primopredaji vodenja KoDVOS-a, ko poročamo o našem delovanju in usklajenim sodelovanju, ampak tudi na različnih pomembnih dogodkih, proslavah in praznovanjih, pomembnih za našo domovino.

www.zvezadgm.net

